

POMOSPOST

**2025
Zomer**

- › Droogte in de boomgaard
- › Notulen ALV's 12 en 26 april
- › Leibomen tegen de gevel deel 1
- › Verslag van de DNA-onderzoeken
- › en nog veel meer interessante artikelen ...

Kwartaaluitgave van de Noordelijke Pomologische Vereniging

Van de voorzitter

Elk seizoen brengt nieuwe inzichten en wordt het een verrassing hoe de fruitoogst zal zijn in het najaar. Een ding hebben we tot nu toe kunnen constateren: de natuur is veerkrachtig en verrassend. Dit jaar hebben we te maken met een droog en een heel zonnig voorjaar. In deze Pomospost staat een mooi en actueel artikel, Droogte in de boomgaard, van Erwin Lankheet, vol met wetenswaardigheden, maatregelen en tips om fruitbomen door droge perioden te helpen.

Er zijn veel veranderingen gaande, bijvoorbeeld in de fruitrichtlijnen van Brussel en wat betreft de regelgeving met betrekking tot het veredelen en kweken van vruchten in Nederland. Dit bestuur blijft zich inzetten om te bouwen aan een toekomstbestendige vereniging. Daar hoort ook bij het behoud van de erfgoeddrassen, waar wij ons als gehele vereniging voor blijven inspannen. Met oude fruitrassen blijft het verhaal van onze cultuur, smaak en geschiedenis bewaard. Na 35 jaar waren de statuten en het huishoudelijk reglement (HHR) van de vereniging niet meer van deze tijd. Met de inzet van een zeer betrokken lid dat ons heel goed geholpen heeft, en de secretaris zijn er nieuwe statuten opgemaakt en is het huishoudelijk reglement aangepast waarbij de basis voor de toekomst is gelegd. In dit blad kunt u het verslag van de algemene ledenvergadering met als belangrijkste agendapunt statutenwijziging en HHR vinden.

Ook de manier waarop we factureren wordt gemoderniseerd – een stap vooruit in efficiency en duurzaamheid. U hoort hier binnenkort meer over.

Ander goed nieuws is dat de ledenwerving nieuw leven wordt ingeblazen. Op de algemene ledenvergadering hebben een aantal mensen zich aangemeld voor een promotiecommissie. We willen graag meer leden verwelkomen en betrekken bij ons prachtige werk. En dat lukt alleen met ieders hulp. Daarom bij deze een oproep: meld u aan, denk mee, doe mee. Samen kunnen we veel bereiken. Want waar stemmen klinken, ontstaat beweging.

De tekenlessen van Henk Groote trekken veel belangstelling. Informatie over de workshop Fruit tekenen is te vinden op onze website, www.npv-pomospost.nl

Tot slot: we zoeken versterking in het bestuur. Een nieuwe secretaris en penningmeester zijn nodig. De taken zijn behapbaar en bieden een mooie kans om u te verdiepen in het rijke erfgoed van oude fruitrassen, zowel nationaal als internationaal. Als uw interesse gewekt is en u wilt graag weten wat een bestuursfunctie inhoudt, neem dan contact met mij op. U krijgt dan een uitnodiging om een aantal keren bij de bestuursvergadering aanwezig te zijn, om kennis te maken en de sfeer te proeven. De vergaderingen vinden ongeveer één keer in de twee maanden plaats op woensdagmiddag. Daarna kunt u besluiten of u wilt participeren in het bestuur. Laat u inspireren door de boomgaard en vind kracht in wat groeit en bloeit. Samen kunnen we veel betekenen – voor elkaar, voor het land, en voor de toekomst van ons fruit.

Met vriendelijke groeten,

Tammo Katuin
voorzitter@npv-pomospost.nl
Telefoon 06 306 071 13

Colofon

Pomospost is een kwartaaluitgave van de Noordelijke Pomologische Vereniging.

Lidmaatschap NPV

U ontvangt de Pomospost bij het lidmaatschap van de NPV. Dit kan op elk moment ingaan.

Het lidmaatschap kost € 33,- per jaar.

Opzeggen van het lidmaatschap dient voor 1 december per e-mail of brief te worden doorgegeven aan de ledenadministratie.

E-mail: Ledenadministratie@npv-pomospost.nl

NPV-bestuur

Voorzitter: Tammo Katuin, Tel.: 06-306 071 13

E-mail: voorzitter@npv-pomospost.nl

Secretaris & Documentatiecentrum:

Marianne van Lienden

E-mail: info@npv-pomospost.nl

Penningmeester & ledenadministratie:

VACANT

E-mail: ledenadministratie@npv-pomospost.nl

Leden:

Margitta Deiman

Willy Hollander

Auke Kleefstra, vicevoorzitter

Mark Turksma

Postadres secretariaat:

Mantingerdijk 7

9436 PN MANTINGE

Contributie en betalingen

IBAN: NL89 INGB 0000 254 692

t.n.v. Noordelijke Pomologische Vereniging

Website: www.npv-pomospost.nl

Webmaster: Bert Koppe

E-mail: beheer@npv-pomospost.nl

Facebook: Bart van Lienden

<https://www.facebook.com/NPVpomologie>

Redactie Pomospost

Eindredactie en tekstcorrectie:

Marianne van Lienden

Redactieleden: Jan Veel, Margitta Deiman

Vormgeving en opmaak: Bert Koppe

Druk: Damen Drukkers

Informatie

Stuur uw vraag naar: info@npv-pomospost.nl of mail of bel met de voorzitter, Tammo Katuin, zie colofon.

Belangrijke data 2025

Uiterste aanleverdata kopij:

> Herfstnummer: 14 juli

> Winternummer: 13 oktober

Verschijningsdata:

> Herfstnummer: 24 september

> Winternummer: 24 december

12

Geschiedenis van de zwarte bes

21

De behandeling van boomgaarden in het landbouwbedrijf

31

Nieuws van het Documentatiecentrum

16

Droogte in de boomgaard

En verder ...

- 2 VAN DE VOORZITTER
- 4 NIEUWS
- 6 NOTULEN ALV VAN 12 EN 26 APRIL
- 10 DE EERSTE BOOMGAARDEN DEEL 2
- 19 PRACHTFRAMBOOS
- 20 AGENDA EN ACTIVITEITEN
- 24 DE VLIER
- 28 VERSLAG VAN DNA-ONDERZOEKEN
- 29 VRUCHTBOOMKANKER
- 34 CREATIEF CULINAIR, RECEPTEN MET VIJGEN

Nieuws & wetenswaardigheden

Georgië gigant met blauwe bes

In 2025 zal Georgië een indrukwekkende zeventuizend ton blauwe bessen exporteren.

Georgië is net als Oekraïne en Zimbabwe een van de drie nieuwe blauwe-besgiganten, analyseert East-Fruit.com. Aanleiding is de sterke groei in dit land in de Kaukasus. In 2011 was het areaal nihil; dit jaar wordt een productie van zeven tot acht miljoen kilo verwacht. Georgië mikt op een afzetvenster dat in mei aansluit op dat van Marokko en Spanje en medio juli ietwat overlapt met dat van Polen. Dat betekent een grotere overlap met de Nederlandse productie. Telers en adviseurs uit Georgië zijn in 2023 en 2024 regelmatig naar Peru afgereisd om daar te leren hoe de teelt maar vooral ook de afzet op te bouwen. Dit Zuid-Amerikaanse land heeft zich in korte tijd ontwikkeld tot een van de grootste exporteurs van blauwe bessen in de wereld. De bergen in de Kaukasus zijn niet zo hoog als in de Andes, maar de productie van blauwe bes vindt in Georgië desalniettemin plaats van zeeniveau tot duizend meter daarboven. Dat biedt de mogelijkheid het afzetvenster te verlengen tot september, waarmee de overlap met de productie in Noordwest-Europa aanzienlijk toeneemt.

Bron: Fruitteelt 16-4-2025, nr. 8 2025, p. 13.

Aanvullingen en verbeteringen

In het lentenummer bij het artikel over de lijsterbes op pagina 13 is een foto met het onderschrift "Bloeiende lijsterbes" geplaatst, maar dit is een foto van een bloeiende meidoorn. Hierbij een foto van een bloeiende lijsterbes.

Bloeiende lijsterbes. Foto Bart van Lienden.

Insect van het jaar 2025

De vijf genomineerde insecten. Bron: Insect van het Jaar; Marit Moerman.

Sinds 2022 organiseren de Taxon Foundation, EIS Kenniscentrum Insecten, de Nederlandse Entomologische Vereniging en Naturalis Biodiversity Center de verkiezing 'Insect van het jaar'. Deze verkiezing is een ludiek evenement met een serieuze ondertoon, want insecten zijn onmisbaar voor onze planeet. Ze ruimen afval op, zijn een belangrijke voedselbron voor allerlei andere dieren en bestuiven planten, waaronder veel groenten en fruit. Uit een shortlist van vijf bijzondere inheemse insecten, elk geadopteerd door een bekende Nederlander, kiest het publiek zijn favoriete insect. Onder de stemmers worden prijzen verloot. De actie draagt bij aan het populairder maken van insecten onder het brede publiek.

Dit jaar waren de harkwesp, de sneeuwspringer, de kleine knotsprietkever, de gewone perenbladvlo en de schaamluis genomineerd voor deze titel. Het zijn weliswaar vijf minder bekende soorten, maar ze hebben wel een goed verhaal. Hoewel de harkwesp (*Bembix rostrata*) al vanaf de opening van de stembussen op voorsprong stond, wijzigden de posities van de andere kandidaten veelvuldiger na acties en oproepen van hun ambassadeurs.

De harkwesp is verkozen tot Insect van het Jaar 2025. De harkwesp, vertegenwoordigd door advocate Bénédicte Ficq, won overtuigend met 46 procent van de stemmen. Radiopresentator Lara Billie Rense reageerde op de einduitslag: "Wij, de perenbladvlo en ik, moeten onze meerdere erkennen in de harkwesp en zijn ambassadeur Bénédicte Ficq, een magisch duo, de terechte winnaars." De harkwesp is in goed gezelschap: hij volgt drie andere bijzondere soorten op: de veldkrekel (*Gryllus campestris*), van Maurice Lede (winnaar in 2024), de wc-motmug (*Clogmia albipunctata*), van Hanna Bervoets (2023) en de waterschorpioen (*Nepa cinerea*), van Pieter Derks (2022). De verkiezing 'Insect van het Jaar' wordt steeds populairder. Dit is onder andere te zien aan de verdubbeling van het aantal stemmen ten opzichte van vorig jaar.

Marianne van Lienden

Bronnen:
<https://taxonfoundation.com/>
www.kenniscentruminsecten.nl/
<https://www.naturalis.nl/>
Nature Today, 6-4-2025.

De harkwesp. Foto: Roeselien Raimond ©

Nieuws & wetenswaardigheden

Limburgse fruitteler zet trend met sapverwerking en bloesemtoerisme

Achttien jaar geleden besloot Piet Porreye zijn appels een extra bestemming te geven. Wat begon met het laten persen van zijn fruit voor de lokale school en kruidenier, groeide uit tot PIPO-sap, een bekend merk dat nu in meer dan 150 lokale supermarkten te vinden is. Tijdens een rit met de PIPO-trein door de bloesemvelden van Haspengouw vertelt de fruitteler over zijn succes en over zijn pioniersrol in het bloesemtoerisme.

Een treinrit door de bloesem

Samen met een dertigtal bezoekers stappen we in de PIPO-trein, een soort huifkar, op een perenperceel bij het bedrijf van Porreye in Sint-Truiden. Terwijl Piet de tractor bestuurt, neemt zijn vrouw Veerle Van Hoof de microfoon en gidst ze de groep langs de fruitbomen. “Rechts ziet u hoe het er vroeger aan toe ging, links ziet u de moderne fruitteelt”, steekt de Limburgse rondtocht in gang. Aan onze rechterhand rijzen hoogstambomen statig op, terwijl links bloeiende laagstamperenbomen de boomgaard wit kleuren. “Vroeger waren er boeren, veehouders en akkerbouwers, die een hoogstamfruitboomgaard hadden. In de jaren vijftig hebben de efficiëntere laagstamfruitbomen het overgenomen en is de moderne fruitteelt ontstaan”, klinkt het.

De naam Porreye verraadt West-Vlaamse roots. “Piet’s vader emigreerde naar Limburg en werkte bij het Opzoekingsstation van Gorssem, nu bekend als PC Fruit. Hij adviseerde fruittelers in de streek,” vertelt Veerle.

Bloesemtoerisme als succesformule

De PIPO-trein is inmiddels een begrip. Bezoekers uit heel Vlaanderen weten het bedrijf te vinden voor zijn toeristische attractie, zoals een vrouw uit het West-Vlaamse Wevelgem: “Bloesemtoerisme stond op mijn bucketlist, en dit is perfect voor mijn moeder in haar rolstoel.” Tijdens de rit wijst Veerle op een hagelkanon en vuurpotten in de kersenvelden. “Die houden de vorst tegen.” Verderop prijkt een roofvogelnest boven een perenboomgaard. “Sinds de jaren negentig mogen we veel minder pesticiden gebruiken, dus lokken we roofvogels om ratten en muizen te bejagen.”

Het idee voor de treinrit ontstond in 2016. “Vroeger deden we excursies te voet, maar dat was vermoeiend, vooral voor kinderen”, legt Veerle uit. Het bloesemtoerisme brengt niet alleen extra inkomsten, maar versterkt ook de verkoop van PIPO-sap, dat de familie sinds 2006 produceert.

Van schoolkantine naar supermarktschap

“We wilden ons fruit niet zomaar naar de veiling brengen”, zegt Piet. Hun eerste klant? De school van hun vijf kinderen. Succes was geenszins gegarandeerd, aldus de fruitteler. “Appelsap was toen nog geen ding in België – overal dronk men sinaasappelsap. Daarnaast was lokale productie of streekproducten geen item voor de consument.”

Na de school volgde de lokale kruidenier, drankhandel en bakker in Sint-Truiden, vervolgens werd de kleinhandel in omliggende steden benaderd. De

Een treinrit door de boomgaard.

grote doorbraak kwam toen Carrefour hen uitnodigde voor een streekproductenmarkt. Binnen een week lag PIPO-sap in de schappen.

Inmiddels is het sap – in zeven smaken – verkrijgbaar in 150 winkels in heel Vlaanderen. Vier van de vijf kinderen werken mee in het bedrijf, de vijfde runt een fruitwinkel in Sint-Truiden, waar nieuwe smaken worden getest.

Sinds 2012 heeft PIPO een eigen persinstallatie en werd de kaap (een belangrijke grens of mijlpaal, red.) van 1 miljoen liter overschreden. Veertig procent daarvan is sap voor andere fruittelers. “Steeds meer collega’s stappen in korte ketenverkoop om extra meerwaarde te creëren voor hun fruit”, merkt Piet op.

“Tegenwoordig een bloesembar in elke gemeente”

Zijn focus op bloesemtoerisme zag Porreye gretig gekoepeld worden in de regio. Niet ver van zijn fruitbedrijf bevindt zich bijvoorbeeld de BelOrta-bloesembar in de bloesemvallei van Velm, een deelgemeente van Sint-Truiden. “Tegenwoordig kom je in elke gemeente wel een bloesembar tegen maar wij zijn afgestapt van dit concept. We doen nog steeds “vrije” rondleidingen elke woensdag- en zondagnamiddag in april”, vertelt de fruitteler.

Van april tot half oktober ontvangt PIPO verenigingen die op voorhand een bezoek aan PIPO hebben aangevraagd. Een tasting van alle smaken appelsap en van de suikerarme confituren is sowieso voorzien, maar kan ook in combinatie met broodjes of gebak en koffie”, vertelt Veerle.

Met de succesvolle uitbouw van het toerisme en de korte ketenverkoop is de fruitteeltak op het bedrijf kleiner geworden. “Vroeger hadden we 24 hectare, nu nog 12”, zegt Piet. “We willen zelfvoorzienender worden en het perenareaal afbouwen in functie van verschillende appelsoorten waardoor we meer sapsmaken kunnen creëren. Momenteel kopen we nog een deel van onze appels bij collega-telers voor onze sappen”, klinkt het.

Aan het einde van de rit stopt de trein bij de persinstallatie, waar zoon Brecht uitleg geeft. Twee hoge ladders tegen een oude appelboom herinneren aan hoe er vroeger geplukt werd. “Onze buurman zette die speciaal voor de bezoekers neer”, glimlacht Veerle.

Tekst: Jerom Rozendaal, 11-4-2025

Bron: <https://vilt.be/nl/nieuws/>

Notulen van de algemene ledenvergadering 12 april

Datum: zaterdag 12 april 2025.

Locatie: De Proef, Majoor van Swietenlaan 15, 8382 CE Frederiksoord.

Aanwezige bestuursleden: Tammo Katuin (voorzitter), Marianne van Lienden (secretaris), Johann Glazenburg (penningmeester, ledenadministratie), Auke Kleefstra (vicevoorzitter), Margitta Deiman (lid), Willy Hollander (lid).

Afwezig bestuurslid: Mark Turksma.

Aanwezige leden: 15 en 2 toehoorders.

1. Opening en vaststelling agenda.

Voorzitter Tammo Katuin opent de vergadering en heet allen hartelijk welkom. De volgorde van de agenda wordt als volgt gewijzigd: Het agendapunt Statutenwijziging wordt naar voren gehaald en komt na agendapunt 3 aan de orde. Gerda de Jong neemt hierbij de leiding, omdat zij de statutenwijziging heeft voorbereid en de gehele afwikkeling zal verzorgen.

2. Mededelingen en ingekomen stukken.

Er zijn acht afmeldingen van leden binnengekomen. Johann Glazenburg en partner komen later.

3. Statutenwijziging.

De oude statuten die uit 1989 dateren, moeten worden aangevuld en aangepast aan de eisen van de wet. Het advies van Gerda: formuleer de doelstellingen iets minder specifiek, dan is er wat bandbreedte als je je activiteiten wat moet verleggen om op nieuwe ontwikkelingen in te spelen. Wat in de statuten staat, moet 'langer houdbaar' zijn; concretisering doe je in het Huishoudelijk Reglement (HHR). Dat kun je periodiek actualiseren en opnieuw vaststellen in de ALV; zo hoef je niet voor iedere verandering naar de notaris om de statuten te laten aanpassen. Pak werving van nieuwe bestuursleden wat dynamischer aan; laat kandidaten voor het bestuur eerst een tijdje meelopen. Pas op voor belangenverstremgeling. Het bestuur moet tegenwoordig actiever zorgen voor afstemming en controle, om met elkaar de juiste koers en werkwijzen te bewaken.

Nu is de procedure als volgt: als de leden niet allemaal naar de ALV komen, moet na twee weken opnieuw een ALV worden georganiseerd. Een schriftelijke stemming is verplicht. Fase 1 is actueel. In de nieuwe statuten is dat anders: dan volstaat één ALV.

Na deze algemene toelichting komen vragen en discussiepunten vanuit de leden aan de orde.

>> Bij artikel 1.2 Doel wordt gevraagd naar de reden van de driedeling in a, b en c. Het doel is iets ruimer gesteld, maar je hoeft het niet allemaal te doen. De NPV bepaalt zelf waar haar prioriteit ligt en kan dat vastleggen in het HHR en per jaar concreet uitwerken in het jaarplan, dat door de ALV ook wordt vastgesteld.

>> Er ontstaat discussie over de mate van afbakening van de doelstellingen via de termen "oude rassen", "Nederlands", "hoogstamfruitbomen". Het woord 'rassen' vervangen door 'bomen' is niet verstandig. Vicevoorzitter Auke Kleefstra, in 1989 bestuurslid en betrokken bij de totstandkoming van de eerste statuten, legt uit dat het woord 'rassen' in de statuten is gekomen, doordat men niets wilde uitsluiten. Besloten wordt de tekst te wijzigen in "oude fruitrassen, in het bijzonder bomen". Deze wijziging zal worden verwerkt in de definitieve tekst bij de notaris.

>> Bij artikel 1.3 Middelen a wordt gesteld dat de term 'haar ... collectieboomgaard ...' niet correct is en dat dit moet zijn 'ruim 30 jaar oude collectie van fruitrassen'.

>> Eén lid mist de verwijzing naar de (financiële verplichting aan) Stichting Fruithof Frederiksoord, die wel in de oude statuten stond. Toegelicht wordt dat dit een te specifieke vermelding is in de statuten. Als de Stichting zou samengaan met andere stichtingen (waar nu sprake van is), zou dit immers ook weer moeten worden aangepast in de Statuten. De statuten hoeven alleen te vermelden dat de NPV zorgt voor instandhouding van haar collectie. Hoe dat gebeurt, stelt de ALV vast via jaarplan, begroting en eventueel in het HHR.

Na de bespreking ontvangen alle aanwezige leden een stembriefje met de twee beslispunten inzake de statutenwijziging, als volgt weergegeven:

Besluiten, gevraagd aan de Algemene Ledenvergadering van de Noordelijke Pomologische Vereniging op 12 april 2025 te Frederiksoord

Het bestuur legt ter besluitvorming voor aan de Algemene Ledenvergadering:

1. Het voorstel tot Statutenwijziging, zijnde een integrale wijziging van de statuten, conform de aan de leden voorgelegde concept-akte;
2. Het voorstel om iedere bestuurder en/of iedere medewerker verbonden aan Van Linge en Tillema Notarissen te Hoogeveen zowel gezamenlijk als ieder van hen afzonderlijk te machtigen nog zodanige wijzigingen in het concept aan te brengen als nadien noodzakelijk mochten blijken te zijn, te compareren bij de akte houdende de statutenwijziging, de statutenwijziging in te schrijven in het handelsregister en voorts al datgene nog meer te verrichten wat het bestuur nuttig of nodig acht.

Akkoord op voorstel 1: _____ (ja of nee?)

Akkoord op voorstel 2: _____ (ja of nee?)

De leden brengen schriftelijk hun stem uit. De stemmen worden geteld. De uitslag van de stemming is als volgt: 21 stemmen voor (van 15 leden plus 6 bestuursleden) en 0 stemmen tegen. Beide voorstellen zijn aangenomen. Vastgesteld wordt dat er is geen quorum aanwezig is, en daarom is een tweede ALV op 26 april a.s. noodzakelijk voor rechtsgeldige besluitvorming.

Aan de leden wordt verzocht om de notulen over dit gedeelte van de ALV, inzake de statutenwijziging, te willen vaststellen. De concept notulen worden mondeling uitgesproken, waarbij alle formeel van belang zijnde punten worden vermeld. Deze notulen worden met algemene stemmen vastgesteld en vervolgens door de voorzitter en de secretaris ondertekend. De weergave van de inhoudelijke bespreking zullen in de algemene notulen van de ALV worden verwerkt.

De aanwezige leden die verwachten bij die tweede ALV niet aanwezig te kunnen zijn, kunnen een schriftelijke machtiging afgeven aan andere leden, zodat zij via deze gemachtigde toch hun stem (weer) kunnen uitbrengen. Circa 10 leden geven inderdaad een machtiging af.

Gerda de Jong neemt het voorzitterschap waar tijdens het agendapunt Statutenwijziging.

Na een koffiepauze volgt de bespreking van het Huishoudelijk Reglement (HHR). Er is een vraag over artikel 2.5 Besluitvorming. Besloten wordt tot de volgende toevoeging: “Besluiten over het aangaan van nieuwe verplichtingen, waaronder betalingsverplichtingen, worden genomen in een bestuursvergadering en duidelijk vermeld in de notulen.”

De penningmeester heeft een vraag over de incassomachtiging. Op het ogenblik zijn er 250. Hoe haalt de penningmeester de contributie op bij de andere leden? Het bestuur zal deze leden aanschrijven dat de NPV overgaat op automatische incasso en hun medewerking vragen. Het bestuur zal een aanvulling maken voor het Huishoudelijk Reglement, waarin de ‘spelregels’ rondom contributie en betaling worden uitgewerkt. Deze wordt dan ter goedkeuring voorgelegd in de ALV van 2026.

Het HHR wordt in stemming gebracht en wordt aangenomen met 19 stemmen voor, 1 tegen en 1 lid afwezig (vertrokken).

4. Notulen van de algemene ledenvergadering op zaterdag 13 april 2024.

De notulen van de algemene ledenvergadering d.d. 13 april 2024 worden ongewijzigd vastgesteld met dank aan de secretaris en zijn daarmee definitief.

5. Jaarverslag van de secretaris.

De ledenvergadering bedankt de secretaris voor het Jaarverslag.

6. Jaarverslag van de penningmeester met Jaarrekening 2024.

De penningmeester geeft een toelichting bij de Jaarrekening 2024. Hij legt uit dat de bestuurskosten zijn gestegen als gevolg van de verhoging van de vergoeding voor reiskosten van € 0,10 naar € 0,20. Op 1-1-2025 is het ledenaantal gedaald naar 642. Het resultaat over 2024 bedraagt € 1045,00. De algemene reserve is anderhalf keer de contributie inkomsten. Dit is een minimum; twee keer de inkomsten uit contributiegelden zou beter zijn.

7. Verslag kascommissie over 2024.

De kascommissie, bestaande uit Gerda de Jong en Francine van Rossum, heeft een steekproef in de boekingen gedaan en heeft vastgesteld dat er niets mis is met de boekhouding van de NPV. Er is een reserve ondergebracht in een subsidiefonds. De afronding van de subsidiegelden loopt. De kascommissie heeft de stukken goedgekeurd en vraagt de ledenvergadering de penningmeester decharge te verlenen. De goedkeuring wordt verleend, met dank aan de penningmeester.

8. Benoeming nieuw lid kascommissie.

Gerda de Jong is aftredend. Erwin Lankheet is benoemd tot lid van de kascommissie.

9. Behandeling en vaststelling Begroting 2025 *) met voorstel contributieverhoging.

De volgende posten in de begroting zijn aangepast: de kosten voor de Pomospost en de contributie opbrengst. De penningmeester vraagt de ledenvergadering zijn voorstel tot verhoging van de contributie van € 33,00 naar € 35,00 in stemming te brengen. Het voorstel wordt aangenomen.

De penningmeester stelt voor leden in het buitenland te laten kiezen uit twee mogelijkheden: een Pomospost op papier ontvangen kost 15 euro extra of deze leden betalen € 35,00 voor de digitale uitgave met ingang van 2026. De NPV heeft ongeveer twintig buitenlandse leden. Gerda de Jong merkt op, dat als een vereniging de plichten van de leden belangrijk wil verzwaren, dat in de ALV moet worden besloten. Het hierboven genoemde voorstel van de penningmeester wordt niet in stemming gebracht. Ten aanzien hiervan wordt een principebesluit genomen dat de leden het bestuur machtigen om dit voorstel uit te werken. Het voorstel wordt in stemming gebracht tijdens de ALV in 2026.

10. Jaarprogramma 2025.

Het bestuur doet al jaren zijn best voor ledenwerving en het inschakelen van de media voor public relations. De samenwerking met buitenlandse pomologische verenigingen en clubs verloopt tegenwoordig moeizaam. Vroeger had de NPV verschillende actieve leden in het land die activiteiten op het gebied van oude fruitrassen organiseerden. De bemensing van een promotieteam vormt een probleem. Erwin mist een manier om je snel aan te melden bij de NPV. Het verspreiden van flyers met een QR-code waarmee mensen zich kunnen aanmelden

NPV Nieuws

Voorzitter Tammo Katuin bedankt Johann Glazenburg voor zijn grote inzet voor de vereniging.

als lid kan een goed promotiemiddel zijn. Francine, Gerda en Erwin starten een promotiecommissie op.

11. Stand van zaken met betrekking tot de Stichting Fruithof Frederiksoord.

Willy Hollander, voorzitter van de Stichting Fruithof Frederiksoord, deelt de Jaarrekening 2024 uit en bespreekt de resultaten, die tegengevallen zijn. Er staat een bedrag van drieduizend euro in de min in de boeken. Enkele redenen hiervoor zijn de aanschaf van een machine. Vanwege de tegenvallende fruitoogst kon er minder sap worden geperst. Ook organiseert de Fruithof niet langer een ciderworkshop. De NPV heeft de organisatie van de snoeicursussen op zich genomen. De opkweekhoek voor jonge fruitbomen is geïnfecteerd met wortelknobbelziekte waardoor de meeste bomen aangeast zijn waarna deze verwijderd zijn. Ook veel pruimenbomen in de collectie zijn oud en ziek en worden sinds 2023 vervangen door jonge bomen. Dit voorjaar zijn weer negentien pruimenbomen en een enkele appelboom aangeplant.

12. Rondvraag en W.V.T.T.K.

Er wordt gevraagd welke kosten verbonden zijn aan de statutenwijziging. Het schrijven van de nieuwe statuten en het HHR is verricht als vrijwilligerswerk. Met de notaris is het bestuur nog in gesprek over de kosten.

13. Sluiting van het huishoudelijke gedeelte om 12.45 uur.

Na de lunch nam het bestuur afscheid van Johann Glazenburg. Hij vertrekt tussentijds wegens gezondheidsredenen. Er is nog geen nieuwe penningmeester gevonden. Johann is bereid aan te blijven totdat er een nieuwe penningmeester is gevonden. Het bestuur zal mensen benaderen die geschikt worden bevonden voor deze functie. De voorzitter bedankte Johann voor de digitalisering van de boekhouding en de ledenadministratie en voor de grote inzet waarmee hij dit onmisbare werk gedaan heeft.

Het middagprogramma

's Middags vertoonde de voorzitter de diapresentatie 'Van de kunst om fruitbomen te temmen'. Deze presentatie is samengesteld als hulpmiddel bij de promotie van de NPV. De term pomologie wordt verduidelijkt aan de hand van afbeeldingen uit de schilderkunst en literatuur over fruit. Johann Hermann Knoop, die beschouwd wordt als de eerste Nederlandse pomoloog, krijgt de eer die hem toekomt. Ook het gebruik van fruit, zoals stoofperen en kweeperen, komt aan bod. De aanwezigen bedankten de voorzitter met applaus.

Gezocht: bestuursleden voor onze vereniging

Het bestuur van uw vereniging zoekt versterking.

Na vele jaren van toegewijde inzet willen uw penningmeester en uw secretaris het stokje overgeven aan twee nieuwe enthousiaste bestuursleden.

Daarnaast zijn één of twee extra algemeen bestuursleden van harte welkom! We willen bijvoorbeeld meer activiteiten organiseren voor de leden, en als NPV meedoen aan andere evenementen waar we met onze fruitkennis meer mensen in de regio kunnen bereiken.

Binnenkort plaatsen we de vacatures met meer informatie, op onze website. Als u interesse of vragen heeft, laat het ons weten via info@npv-pomospost.nl

Kent u iemand die met enthousiasme de rol van penningmeester of secretaris bij de NPV zou willen vervullen? Dan stellen we het op prijs als u hem of haar op deze vacatures attent wilt maken.

Notulen van de algemene ledenvergadering 26 april

Van de op 26 april 2025 te Frederiksoord gehouden Algemene Ledenvergadering van de vereniging:
Noordelijke Pomologische Vereniging, tot op heden statutair gevestigd in de gemeente De Friese Meren (voorheen gemeente Boarnsterhiem).

Onderwerp: statutenwijziging

---

1. Aanwezig:

De bestuursleden: Tammo Katuin (vz), Marianne van Lienden (secr), Willy Hollander (alg. lid). Vier bestuursleden zijn verhinderd.
Hiermee zijn 3 van de 7 bestuursleden ter vergadering aanwezig.

De oproeping tot deze vergadering is gedaan in het verenigingstijdschrift Pomospost (december 2024, winternummer) en via de verenigingswebsite op 29 maart 2025 waarin zowel de oproep voor de Algemene Ledenvergadering op 12 april 2025 als voor een tweede Algemene Ledenvergadering op 26 april 2025 is gedaan. In het tijdschrift en op de website is de wijziging van de statuten van de vereniging als onderwerp aangekondigd; tevens is de agenda gepubliceerd. De oproep met aankondiging en agenda zijn op 17 april 2025 nogmaals via een nieuwsbrief naar de leden verstuurd. Op 29 maart 2025 hebben de leden per email een herhaling (herinnering) van de oproep ontvangen met een verbinding naar de betreffende stukken die via de verenigingswebsite beschikbaar zijn gesteld.

Op de Algemene Ledenvergadering d.d. 12 april waren aanwezig 21 leden (15 leden en 6 bestuursleden). Daarmee was niet voldaan aan de statutaire eis van aanwezigheid van ten minste twee derde van de leden van de vereniging (die bestaat uit 642 leden).

Op 17 april 2025 heeft het bestuur de leden via email een herhaling (herinnering) van de oproep toegezonden voor de op 26 april 2025 te houden tweede Algemene Ledenvergadering, met de wijziging van de statuten als onderwerp en een verbinding naar de betreffende stukken die via de verenigingswebsite beschikbaar zijn gesteld.

Op deze tweede Algemene Ledenvergadering d.d. 26 april zijn aanwezig 6 leden (3 leden en 3 bestuursleden). Tevens laten 7 leden zich middels schriftelijke machtiging ter vergadering vertegenwoordigen.

2. Agenda:

a. opening;	c. goedkeuring notulen;
b. besluit tot statutenwijziging;	d. rondvraag en sluiting.

3. Opening:

- >> De voorzitter opent de vergadering en legt het technisch voorzitterschap in handen van mw. De Jong.
- >> Namens de voorzitter constateert de technische voorzitter dat de bijeenroeping tot deze vergadering conform de statuten is geschied.
- >> Voorts constateert de technische voorzitter namens de voorzitter dat ingevolge artikel 15 lid 4 van de huidige statuten rechtsgeldig tot statutenwijziging kan worden besloten in deze tweede vergadering, mits dat gebeurt met een meerderheid van ten minste twee/derde van de uitgebrachte stemmen van de leden die aanwezig of vertegenwoordigd zijn.

4. Statutenwijziging:

De (technisch) voorzitter brengt aan de orde het voorstel tot wijziging, zijnde een integrale wijziging van de statuten, luidende:

>> Zie tekst concept-akte

Het betreft een volledige actualisering van de statuten. Dit is nodig in verband met de eisen die de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen stelt aan de bestuurlijke processen en transparantie binnen iedere verenigingsorganisatie. Doel van de wet is het waarborgen van het goede functioneren van verenigingen ten behoeve van hun leden, hun doelstellingen en hun deelname in het algemene rechtsverkeer.

- >> Tevens brengt de (technisch) voorzitter aan de orde het voorstel om iedere bestuurder en/of iedere medewerker verbonden aan Van Linge en Tillema Notarissen te Hoogeveen zowel gezamenlijk als ieder van hen afzonderlijk te machtigen nog zodanige wijzigingen in het concept aan te brengen als nadien noodzakelijk mochten blijken te zijn, te compareren bij de akte houdende de statutenwijziging, de statutenwijziging in te schrijven in het handelsregister en voorts al datgene nog meer te verrichten wat het bestuur nuttig of nodig acht.

>> *Na beraadslaging brengt de (technisch) voorzitter het voorstel tot statutenwijziging en tot de machtiging in stemming.*

Aansluitend constateert de voorzitter dat de vergadering

>> met 13 stemmen (6 aanwezigen, 7 machtigingen) voor en 0 stemmen tegen beide voorstellen heeft aangenomen.

Conform artikel 15 lid 4 van de huidige statuten kan rechtsgeldig tot statutenwijziging worden besloten in deze tweede vergadering, mits dat gebeurt met een meerderheid van ten minste twee/derde van de uitgebrachte stemmen van de leden die aanwezig of vertegenwoordigd zijn. De (technisch) voorzitter constateert dat aan deze eis is voldaan. Het besluit tot statutenwijziging wordt vastgesteld. Deze uitkomst zal worden vastgelegd in de notulen.

5. Goedkeuring notulen:

De (technisch) voorzitter stelt voor de notulen van deze vergadering meteen goed te keuren. Na beraadslaging wordt het voorstel van de (technisch) voorzitter met 13 stemmen (6 aanwezigen, 7 machtigingen) voor en 0 stemmen tegen aangenomen. Ter plaatse worden de notulen ondertekend door de voorzitter en de secretaris van de vereniging. De ondertekende stembriefjes en machtigingen worden aan deze notulen gehecht.

6. Rondvraag en sluiting:

Niemand meer het woord verlangende en niets meer aan de orde zijnde, sluit de voorzitter van de vereniging de vergadering.

Aldus opgemaakt en getekend te Frederiksoord op 26 april 2025

Bestuur Noordelijke Pomologische Vereniging,

Voorzitter

Secretaris

Geschiedenis van de fruitteelt

De domesticatie van vruchtbomen Over de kunst van het ‘temmen’ van vruchtbomen

Deel 2 Teelt en gebruik van vruchten door de Romeinen en de Grieken

Het verhaal over de domesticatie van vruchtbomen wordt in vier delen gepubliceerd en verschijnt in elk nummer van de Pomospost in 2025. In het lentenummer is deel 1 ‘Het ontstaan van de eerste boomgaarden’ geplaatst. Deze keer gaat het over de teelt en het gebruik van vruchten door de Romeinen en de Grieken. Het derde deel betreft de ontwikkeling van boomgaarden in Amerika. Dit proces verliep geheel anders dan in Europa. Het laatste en vierde deel is dichterbij huis en gaat over de boomgaarden van Noord-Europa, het ontstaan van de pomologie en over het leven van Johann Hermann Knoop, een Nederlands pomoloog.

Uitgangspunt van deze verhandeling is het boek ‘Van de kunst van het temmen van de vrucht’, een cultuurgeschiedenis van de boomgaard. De schrijver is Bern Brunner en de oorspronkelijke titel is ‘Von der Kunst, die Früchte zu zähmen’. Het boek is uitgegeven bij Knesbeck Verlag, München 2022.

Het woord domesticatie komt van het Latijnse domus, dat huis betekent. Het temmen van vruchtbomen, domesticatie, is een proces van toenemende wederzijdse afhankelijkheid tussen de mens enerzijds en, in dit verhaal, de planten en bomen anderzijds. Dit proces gaat gepaard met mutaties (verandering van erfelijke eigenschappen) en selectie.

Optekening van domesticatie van fruit in de oudheid

Uit gedichten en verhalen blijkt dat men in de Klassieke Oudheid al fruitbomen veredelde, een menselijk ingrijpen, in plaats van een natuurlijke selectie met gevarieerde genetische kenmerken, de biologische evolutie. Ter illustratie volgt hieronder een beschrijving van vermeerdering van fruitbomen door Homerus uit het Bk VII 78 - 132 Het paleis van Alcious:

‘Vorbij de binnenplaats, vlak bij de deuren, ligt een vier hectare grote boomgaard omgeven door een heg. Er groeien hoge, zwaarbeladen bomen met peer, granaatappel en appel. Rijk aan glanzend fruit, zoete vijgen en vele olijven. De vrucht rot nooit of faalt nooit, winter of zomer. Het duurt het hele jaar en de adem van de westenwind brengt sommigen tot leven en laat anderen rijpen. Peer op peer, appel op appel, tros op tros druiven en vijg op vijg.’

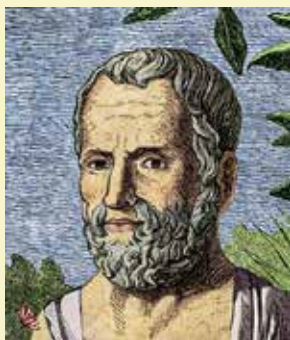
Hieronder volgt een tekst in het Oudgrieks, met aansluitend de vertaling.

Ποτὲ ἐφύοντο ἐν τῷ δρυμῷ, ἀγρία ἀκράς,
ἐν μέσῳ θηρίων, μόνος καὶ ἐρημικός,
ἔφερον καρπούς ἀτελεῖς.

Vertaling:

Er groeiden eens in het woud wilde peren,
te midden van de wilde dieren, alleen en verlaten,
droegen zij onvolmaakte vruchten.

Belangrijk voor de optekening van de fruitteelt in Griekenland is Theophrastus van Eresus die leefde van ongeveer 371 - 287 v. Chr. Hij wordt gezien als een van de eerste botanici en wordt ook Vader van de Plantkunde genoemd. Zijn belangrijkste werken zijn ‘De Causis Plantarum’ en ‘Historia Plantarum’. Hij beschrijft zes appel-, vier peren-, amandel- en kweepeerrassen. Over de druiven zegt hij dat iedere tuin een ander ras heeft.

Theophrastus,
Vader van de Plantkunde.

Romeinen brengen fruit naar Europa

De Romeinen verdiepten zich al in het kweken en veredelen van fruit en vruchtbomen rond 600 v. Chr. tot 500 n. Chr. Naast appels en peren waren ook dadels, kersen, granaatappels, citroenen, abrikozen, vijgen, perziken, aardbeien en pruimen in cultuur. Naast fruit kweekten de Romeinen ook hazelnoten en walnoten. De oudste Latijnse boeken over landbouw zijn de verhandelingen ‘Scriptores rei Rusticae’ van Marcus Porcius Cato, 234 - 149 v. Chr. Hierin staan veel fruitsoorten en -rassen beschreven. Er zijn uit die periode meerdere overleveringen van boeken over fruitteelt. De ‘Naturalis historia’ van veldheer Plinius de Oudere – een veelomvattend werk, het bestaat uit 37 boeken – kan worden beschouwd als een encyclopedie, waarvan het eerste deel uitkwam in 77 v. Chr. In het deel Botanica beschrijft Plinius de vruchtdragende bomen met 39 peren-, 23 appel-, 9 pruimen- en 7 kersenrassen. Het werk is een aantal malen in het Nederlands vertaald, voor het eerst in 1610.

De falanghina druif.

Falanghina wijn ligt nog
steeds in de schappen.

Zowel appels, peren, pruimen, walnoten en kastanjes werden door de Romeinen geïntroduceerd in de koelere delen van Europa. De vijg was in Rome echt volksvoedsel. Dit gold min of meer ook voor de druif. De Grieken en Romeinen veredelden veel druivenrassen en met name de Romeinen brachten de wijndruif in cultuur in Frankrijk.

De Romeinen bottelden een van de lekkerste wijnen van de falanghina druif. Op zich heel bijzonder, want de Romeinen kenden wel tachtig soorten wijn van zowel het binnenland als uit het buitenland. De wijn van deze druiven heette Falernum. Tegenwoordig komt de witte wijn van de falanghina druif uit Campanië, regio Zuid-Italië.

Onze streken werden verrijkt met allerlei boomsoorten die zuidelijker groeiden, zoals appels, peren en kersen. Nadat de Romeinen ons land verlaten hadden, werd het kweken van fruit in eerste instantie een bezigheid in kloostertuinen en in de tuinen van de adel. Pas in de late middeleeuwen werden er fruitbomen aangeplant bij boerenbedrijven en in boomgaarden waar het fruit bedoeld was voor eigen gebruik.

Een muurschildering met perziken in Pompeï.

De archeologische opgraving Pompeï

Pompeï was een Romeinse provinciestad met ongeveer 20.000 inwoners die van 700 v. Chr. tot 100 n. Chr. bestond. Door een grote vulkaanuitbarsting van de Vesuvius 79 n. Chr. is de stad verdwenen. De archeologische opgravingen van Pompeï zijn al in de 16e eeuw begonnen. Het is een van de best bewaarde Romeinse steden uit de oudheid die een goed beeld geven van het toenmalige dagelijkse leven.

De Amerikaanse archeologe en pionier van de tuinarcheologie Wilhelmina Mary Feemster Jashemski (1910-2007), deed onderzoek in Pompeï van 1961 tot 1984. Zij concentreerde zich met name op het verzamelen van bewijzen van het bestaan van tuinen en tuinbouw. Zij beschreef dat bij de woonhuizen van deze dichtbevolkte stad tuinen waren aangelegd waarin men veel tijd doorbracht. Het waren geen boomgaarden zoals wij die nu kennen, maar gemengde tuinen met veel biodiversiteit in vruchtbomen,

Wilhelmina Mary Feemster Jashemski won in 1996 de AIA Gold Medal for Distinguished Archaeological Achievement.

planten en kruiden voor eigen genoeg en gebruik. De opgravingen geven een beeld van een rijk en comfortabel leven. Dit is een zeer beperkt beeld, omdat het de woningen van de allerrijksten betreft. De maatschappij was een standensamenleving. Het gewone volk en de slaven woonden onder erbarmelijke omstandigheden. De bewoners van een veroverd gebied werden als slaaf verkocht aan de rijken in Pompeï en zodoende werkten er hoofdzakelijk slaven in de fruitteelt. Het gewone volk kreeg geen fruit te eten. Zij aten brood bij het ontbijt, als avondeten en tussendoor, soms met wat olie en zout. Het was ongegist brood dat bestond uit meel en water. Verder stonden er bonen, knollen, linzen, uien en erwten op het menu met daarbij zure wijn. De mensen woonden in houten gebouwen, soms zevenhoog, in een kamertje.

Een muurschildering van een vruchtboom met vogeltjes in Pompeï.

Tot slot

Dit is een beknopte geschiedenis over de veredeling en het gebruik van vruchten in de Griekse en Romeinse oudheid. Het volgende deel gaat over de ontwikkeling van de boomgaarden in Noord-Amerika. Het blijft belangrijk dat er onderzoek wordt gedaan naar de herkomst van fruit. Het Nederlands Fruit Netwerk doet dit bijvoorbeeld met name bij appels middels DNA-onderzoek. Met kennis over de voorouders kunnen er goede nieuwe rassen worden veredeld met behoud van diversiteit in eigenschappen.

Tekst Tammo Katuin, redactie Margitta Deiman, foto's van het internet.

Bronnen

<https://romeinsetuin.nl>

https://www.viabelgica.nl/plek/fruitig_erfgoed

https://nl.wikipedia.org/wiki/Naturalis_historia

<https://www.romeinsepompeii.net/tuin>

<https://nl.wikipedia.org>

Geschiedenis van de zwarte bes

De zwarte bes (*Ribes nigrum*) komt in Europa en in Azië in het wild voor. Als groeiplaatsen in de Oude Wereld, (dat wil zeggen Azië, Afrika en Europa, red.) kunnen Siberië, met name het Altaigebied, Spanje, Frankrijk met name Auvergne, Mont Cenis en Piëmont, Duitsland, Zwitserland, Zweden, Noorwegen, Finland en Rusland worden genoemd. Vermoedelijk ook wel Polen. In ons eigen land trof ik de plant in zo kleine getale aan in Drenthe, namelijk in een beekvallei bij Annen, dat ik die vindplaats niet als groeiplaats van de wilde plant durf aanmerken, te minder omdat ik de streek zeer goed heb gekend en de plant in andere beekdalen of op voor zwarte bessen m.i. geschikte groeiplaatsen aldaar niet aantrof. In groter aantal met al de kenmerken ener wilde plant vond ik *Ribes nigrum* in het Vechtdal oostelijk van Ommen en in Twente; in Noord-Brabant vindt men de plant in het Beerzedal, in wildernissen noordoostelijk van Oirschot en onder Chaam en het aantal groei plaatsen is nog veel groter, zoals mij uit correspondentie met kenners der wilde flora bleek. Deze aanwezigheid te midden der West-Europese beschaving is wel niet ontgaan aan de Middeleeuwse kruidenzoekers, doch van wanneer af men *Ribes nigrum* in cultuur heeft gehad, zou ik niet durven zeggen en evenmin of de cultuur is begonnen in Frankrijk, Nederland, Engeland of elders. Dr. I. Rietsema's tekst 'Geschiedenis der zwarte bessen' is overgenomen; alleen de spelling van aardrijkskundige namen is aangepast aan de huidige spelling.

De teelt in Nederland in het verleden

In dit verband wil ik eerst enkele Nederlandse auteurs citeren. De Verstandige Hovenier, 1666, zegt: „Aelbeesiën sijn drierhande, roode, zwarte en witte. Swarte Aelbesiën of Sint Jansbeesiën op Genever of Brandewijn gedaen en daer van des morgens of des avonds een weynig genut, dit is goet tegen 't Graveel. De jonge knopspruyten in wijn gedaen en laten verjaren is seer goet voor 't Graveel, en aengenaem van reuck en smaeck”.

In de paragrafen over graveel (dit is nier- of blaassteen (als ziekte), red.) wordt over zwarte bessen echter niet gerept.

Zwarte bes in 'Fructologia' van J.H. Knoop.

Knoop (1758) noemt enige variëteiten van aalbessen inclusief soorten: „de gemeene roode, de groote roode, de witte, de bonte, de kleine (*Ribes alpinum*) en de zwarte, zonder meer details. Variëteiten werden blijkbaar niet onderscheiden. Even verder lezen we: „Aangaande de zwarte Aalbessen, die worden weinig gegeten, behalve van sommige bijzondere Liefhebbers dier Vruchten maar

men zegt, dat ze zeer gezond en dienstig zijn voor Jigt, Graveel en Steen, weshalve sommige die op Brandewijn zetten en daarvan bij gelegentheid een Romertje vol gebruiken, wegens haar gebruik tegen de Jigt, enz. worden ze ook wel in suiker geconfijt, op de wijze als de roode Beziën.”

De aloude toestand was dus, dat men een zwarte bes op kleine schaal, bijna alleen voor medicijnbereiding alom teelde. Of dat overal hetzelfde was, weten we niet. Het is echter onwaarschijnlijk, in de eerste plaats omdat er zo volop gelegenheid geweest is voor de primitieve domesticatie en in de tweede plaats omdat wij weten, dat het tuinbouwcentrum Boskoop reeds vanouds twee variëteiten had, de „zoete” en de „dure”.

Ottolander in „Nederlandsche flora en pomona”, 1879 schrijft: de zure gold in die dagen voor de ouderwetse inferieure, de zoete verdrong haar. Waarschijnlijk hebben de reizende Boskopers die hier of daar opgediept. Hoe de oude variëteit of variëteiten er hebben uitgezien?

Uit diverse afbeeldingen en beschrijvingen mogen wij besluiten, dat de bes tamelijk kloek was, niet heel veel kleiner dan bij onze tegenwoordige variëteiten, maar toch

in ieder geval iets kleiner, want de nieuwere aanwinsten heten groter van vrucht. De tros was, zoals de afbeeldingen laten zien, middelmatig lang. Enkele bloemen plachten af te ruien. Van brandnetelblad op de oude prenten geen spoor. Er is alle reden om aan te nemen, dat de oude Hollandse Zwarte, identiek met de zwarte bes van de Gironde, een der oudste variëteiten was. En een tweede waarschijnlijk „de Naples” die namelijk door Ottolander geïdentificeerd werd met de Boskoopse „zoete”.

Dat de zwarte bes als ooftgewas niet veel belangstelling trok, wordt geïllustreerd door het opmerkelijke feit, dat de eerste variëteiten, waarvan de oude literatuur rept, botanische curiosa zijn. In 1805 ontmoeten wij in het 'Fruitkundig woordenboek' van Serrurier een variëteit met bont blad. Een variëteit met niervormig blad, renifolium, wordt door Noisette in 1826 gerapporteerd.

In de eerste helft van de vorige eeuw komt er echter beweging in

Litho uit „Nederlandsche flora en pomona”.

de aloude toestand van zaken doordat de variëteit Black Naples in Engeland wordt gesignaleerd. Vanwaar zij kwam, vermeldt mijn bron niet, maar dat zij uit Napels kwam staat in ieder geval niet vast. Wellicht is dit de stamhouder geweest van een paar nieuwe variëteiten, die kort daarop in Engeland ontstaan: Ogden Black en Black Grape, die men toentertijd wel als identiek beschouwde, doch die volgens Hatton iets verschillen. Beide namen komen in 1842 voor. In 1860 ontstaat Lee's Prolific (met een paar nieuwe Engelse variëteiten tegenwoordig in Rusland nog populair), alle behorende met Naples en de aloude Hollandse Zwarte tot dezelfde variëteitengroep „French”.

Maar in 1847 wordt melding gemaakt van Victoria, een variëteit van andere allure, de oudste van de groep waarvan Goliath als kenmerkende vertegenwoordiger geldt. Vanwaar kwam die Victoria? De naam is zó Engels, dat we moeilijk aan het continent kunnen denken. Bij de uitzaai van variëteiten van de French-groep is niets te verwachten, dat op Goliath lijkt. De zaailingen blijven in de groep. Victoria dient dus een andere afstamming te hebben. Hatton verwijst ons naar het Noorden, d.i. het uiterste Noorden van Engeland en Schotland. Waarschijnlijk is daar vanouds een variëteit van dit slag inheems geweest. Of er in Schotland wilde zwarte bessen groeien, is mij niet bekend, maar het is zeer goed mogelijk, dat dit het geval is of vroeger was en dat daar aan de periferie van het groeigebied van wilde Ribes nigrum een ras ontstond met een combinatie van aparte eigenschappen. Het verschil in knopkleur, bladvorm, tros lengte en groei (steile takstand en fascierende (rechtopstaande, red.) takken) met andere groepen is zo groot, dat aan een recente oorsprong eenvoudig niet te denken valt.

In 1858 na de eerste aanloop tot de modernisering van het sortiment kunnen we kennisnemen van de variatie, die toenmaals bekend was. Dochnahl, de naarstige compiler in de pomologie, somt ons in zijn boek: „Der sichere Führer in der Obstkunde” de volgende variëteiten van de Gichtbeere op:

Wilde (*Coriaria vulgaris*), Bontbladige (*C. variegata*), Geelrandige (*C. marginata*), Geelvlekkige (*C. spectabilis*), Ingesneden (*C. laciniata*), Nierbladige (*C. renifolia*), Verschillend bladige (*C. heterophylla*), Black Naples (*C. neapolitana*), Ogden's (*C. Ogdeni*), Victoria (*C. Victoria*), Bruine (*C. lurida* met gele vrucht), Bastaard (*C. hybrida* met kastanjebruine vrucht).

Verder worden even aangegeven: Green fruited black, Russian Green, Black Bangup.

We zagen, dat Lee's Prolific even later opdoemde en de Boskoopse kwekers annoucerden hun Parodie du raisin noir, een variëteit, die in een zeer fraaie reproductie wordt weergegeven in „Flora en Pomona”, doch na 1879 horen we er vrijwel niet meer van. Was deze variëteit Boskoopse? Was het misschien een ingedoopte Lee's Prolific? De plaat laat zeker voor deze min vriendelijke onderstelling plaats.

Historische hoofdrassen in Nederland

Boskoop Giant

Wel Boskoopse was de latere Boskoop Giant of Hoogendijk's Seedling. De winner, die ik als naaste buurman heb gekend, was „kweker aan land”, niet iemand die links en rechts nieuwigheden opscharrelde en bovendien was de variëteit er een van een geheel nieuw type. Welk zaad Hoogendijk gebruikt had? Ik neem aan dat hij Naples, Lee's Prolific en Parodie du raisin noir op zijn tuin had benevens de oude Hollandse zwarte. De forse groei van zijn beroemde zaailing doet de gedachte uit gaan naar laatstgenoemde, de egaal grote vrucht en de vatbaarheid voor rondknop (zie kader) wijzen naar Lee's Prolific, evenals de in 't oog lopende vroege rijping.

Dat Engeland in die tijd zoals ook vroeger en nog tot heden toe het land voor zwarte-bessencultuur was, illustreert men om de bes Boskoop Giant te noemen en de latere verkoop van de variëteit aan Bunyard te Maidstone, die haar verdoopte tot Hoogendijk's Seedling. Bunyard dagte kent de verkoop 1895. Bij de herziening van de rassenlijst voor fruit in 1946 is nog overwogen Boskoop Giant te vermelden. In Duitsland kent men haar als Langtraubige Schwarze en Schwarze Traube, twee namen die in 1938 nog prijken op de Sortenlijst van de Reichsnährstand. Wij echter verwijten Boskoop Giant de vroege bloei

en neiging tot ruïen. Hij is wel de stamouder van Silvergieter's Zwarte en was het ook van een door mij reeds weer losgelaten aanwinst, de zeer productieve, doch voor brandnetelblad te vatbare Gertrudis. In Zweden kent men Boskoop Giant onder een vertaalde benaming als Boskoop Jatte, zij geldt daar evenals in Amerika voor een der beste variëteiten. In Engeland was ze lange tijd populair en zo vormt de aanwinst van Hoogendijk dus een roemrijke bladzijde in onze geschiedenis der zwarte bessen.

Goliath

Intussen moet vóór of omstreeks 1860 de Goliath ten tonele zijn verschenen. Men wees mij rond 1925 in Noord-Brabant een struik, die 60 jaar ter plaatse had gestaan en ongetwijfeld een Goliath was. De naam Goliath werd voor rode bessen reeds vroeg gebruikt, doch wanneer hij op zwarte werd toegepast is onzeker. Duitse pomologen noemen de Goliath zwarte bes Nederlands. Wie gaf die naam en waar? Waar kwam de zwarte bes vandaan, die Goliath is gedoopt? Mij is wel eens gezegd, dat het de oude bes der Aalsmeerse kwekers was. Inderdaad kennen de ouderen in Aalsmeer Goliath als „hun oude zwarte bes”, doch de Aalsmeesters hielden van import en het bewijs, dat Goliath vóór 1869 daar aanwezig was, ontbreekt. De gelijkenis met Victoria is zo groot, dat men wel met Hatton kan geloven, dat Goliath uit het Noorden kwam en Engels of Schots is en dan moet zij reeds vroeg haar weg naar ons land hebben gevonden, misschien eer de Engelse pomologen er lucht van hadden. In Goliath komen zekere kleine verschillen voor. Wanneer dit in de verwante Victoria ook zo is, hetgeen ik echter niet weet, is er zeker ook plaats voor de onderstelling, dat een Victoriastam zonder meer in Goliath werd verdoopt. Dit zou de futiliteit van het verschil der beide door Hatton beschreven variëteiten verklaren en is ook niet in strijd met de data van verschijnen der beide variëteiten. Hoe het zij, Goliath was op zijn laatst reeds in 1910 hier te lande onder die naam algemeen bekend en behoorde met Lee's Prolific en Boskoop Giant tot het kleine sortiment, waarover men toen hoorde spreken en dat de Hollandse Zwarte bezig was te verdringen. In 1925 noemt de Engelse auteur Bunyard Goliath, en Hatton kent haar te East Mailing in 1920 reeds goed.

Lee's Prolific

De Lee's Prolific was ongetwijfeld reeds betrekkelijk vroeg in ons land gekomen, doch heeft hier haar gebreken, zwakke groei en vatbaarheid voor ziekte, zeer zeker ook reeds spoedig vertoond. Door een of ander toeval raakte door de Lee's Prolific een valse variëteit (Falso) van onbekende herkomst, een bes die zich in niets onderscheidt van wilde zwarte bessen, een zaailing wellicht, in een aanplanting in het hart van een kwijnende struik opgeschoten. Die Falso was sterk en krachtig en leverde veel en sterk stekhout in tegenstelling met Lee's Prolific en nam op de duur deze plaats in. Later dreigde hetzelfde met Goliath te geschieden en eerst de boomkwekerij keuringen die ik in 1938 op touw zette, maakten er een eind aan. In 1934 zag ik voor het laatst die wilde onder valse vlag in een kwekerij en daarna is zij zo goed als verdwenen. Slechts met moeite vond ik nog één struik in Chaam, die ik nodig had voor een buitenlandse relatie, welke de variëteit om haar „selfunfruitfulness” voor proeven nodig had.

Nieuwere variëteiten

Nadat de zwarte-bessenteelt in Nederland weer was opgebloeid na de Eerste Wereldoorlog, zijn hier te lande een tweetal variëteiten gewonnen en verspreid, die in de praktijk goed voldoen, de Silvergieter's Zwarte, gewonnen door de Rijkstuinbouwconsulent van der Slikke in Friesland en Roodknop, gevonden te Leermens en met medewerking van de Rijkstuinbouwconsulent Heemstra naar voren gebracht. Van Goliath zijn verschillende selecties in de handel gekomen. Naast deze hier reeds enige jaren of langer bekende variëteiten kweken we nog een paar nieuwe en oudere buitenlandse, Baldwin (vermoedelijk Naples), Wellington XXX, e.a.

Ook in andere landen zijn zwarte bessen gewonnen. We kennen een Finse, een Zweedse, er zijn Amerikaanse bij menigte. In de jaren van even voor 1887 tot 1895 produceerde een zaaier Saunders niet minder

dan 35 variëteiten, gedeeltelijk zaailingen van de oude Europese Naples en Lee's Prolific.

Natuurlijk heeft ook Engeland zijn deel gehad in het nieuwe sortiment. Behalve oudere van de vorige eeuw hebben we daar zien opdoemen Seabrook's Black, Daniels September, Davison's Eight, Edina en als belangrijkste van alle de Wellington XXX. Men beoefende een zorgvuldige wetenschappelijke veredelingsmethode, die in het „Journal of Pomology” uitvoerig is beschreven. De zwarte-bessenspecialist Tydeman van het East-Malling Research Station laat het er niet bij en zet zijn veredelingsarbeid nog voort om waarschijnlijk binnen enkele jaren een nieuwe, zeer goede variëteit in de handel te brengen. Wat de cultuur betreft, de oude toestand was, dat men er naast veel rode bessen weinig van verbouwde. Ik herinner me uit de tijd vóór 1900, dat slechts enkele burgers één of twee struikjes zwarte bessen in de tuin hadden, bij tuinders zag ik ze niet, hetgeen niet wegneemt, dat ze toch hier en daar wel moeten zijn geteeld, met name in Vlijmen zoals Ottolander in 1879 vertelt en Z.M. de Koning liet op 't Loo proeven nemen op nogal grote schaal. In 1906 horen we, dat in de Betuwe de Hollandse Zwarte veel voorkomt, terwijl in diezelfde tijd elders in den lande andere variëteiten, Goliath, Lee's Prolific en Boskoop Giant opkwamen, met name in Noord-Brabant, Zeeland en op de Zuid-Hollandse eilanden. De herkomst van de Loppersummer Bes, die men al in 1906 te Loppersum (Groningen) teelde, is onbekend.

Na de Eerste Wereldoorlog bloeide de teelt op vele plaatsen op en tegenwoordig weten ook veel particulieren het gewas te appreciëren. Sedert de Duitsers het inzicht hebben, dat de vrucht waarde heeft door haar rijk dom aan C-vitamine, mag men verwachten, dat ook in hun land evenals hier en elders belangstelling zal ontstaan.

Ziekten

Rondknopziekte

Merkwaardige evenementen zijn het opkomen van de rondknopziekte in de periode 1860–1870 in Engeland en haar verbreiding. Hoe die kwaal zich in Groot-Brittannië als plotseling verbreidde, is mij niet bekend. Ik acht het waarschijnlijk, dat ze van elders, misschien van het Continent met de Naples is ingesleept.

Een door bessenrondknopmijt aangetaste knop is herkenbaar aan ca 1 cm dikke 'rondknoppen' die vanaf september zichtbaar zijn en in het voorjaar niet uitlopen. De besmette knoppen zijn beduidend groter dan de andere knoppen en kunnen eruitzien alsof zij op barsten staan. Bij het openen van de gezwollen knop zijn er mijten en/of hun larven zichtbaar. Om van de mijt af te komen dient men de aangetaste knoppen van de plant(en) te verwijderen en deze te vernietigen door middel van vuur of afsluiting in een stevige zak bij het huisvuil. Een andere (af te raden, red.) mogelijkheid is bespuiten met een insecticide. Als de besmette knoppen in de buurt blijven van de planten of hier op een indirecte manier (verplaatsing, compost, vogels) weer bij terecht komen zal de besmetting opnieuw plaatsvinden.
Bron: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Bessenrondknopmijt>.

Brandnetelblad

Nog veel later geven we ons rekenschap van het bestaan van brandnetelblad. Misschien heeft Ritzema Bos de kwaal gekend in 1904, doch met zekerheid is zij hier te lande eerst vastgesteld nadat Engelse onderzoekers omtrent de oorlog 1914 - 1918 er studie van hadden gemaakt. Vanwaar is dat virus gekomen? Geïmporteerd met of zonder de rondknopmijten uit Frankrijk, uit Schotland of inheems? Vóór dit laatste pleit, dat ik bij Ommen in een eenzame wildernis één zieke struik aantrof, maar haast geen oord in ons land is zó eenzaam, dat daar geen infectie vanuit tuinen denkbaar is, en daar staat tegenover, dat in afgelegen streken vaak geen virusziekte te vinden is en dat op alle andere groeiplaatsen van wilde struiken die ik zag,

geen brandnetelblad werd gevonden, zodat ik veeleer geneigd ben te denken aan import en verspreiding via onze boomkwekerijen.

Tot besluit

De historie der zwarte bessen is kort en het is geen wonder dat we nog niet veel verder zijn gekomen dan onze voorouders waren. Nog maar luttele tientallen jaren geleden importeerde men uit Siberië een wilde zwarte bes, die slechts zeer weinig verschilde van de Hollandse Zwarte, welke laatste in Engeland door de telers nog wel wordt geprefereerd boven de nieuwste variëteiten. M.a.w. we zijn met de veredeling nog niet veel opgeschoten. Het ligt buiten het bestek van dit opstel om over de verdelingsmogelijkheden, die er stellig zijn, in bijzonderheden te treden. Verspreiding, vooral uit afgelegen groeiplaatsen, inteelt en specieskruising zou men zeker op het programma moeten plaatsen. Over de snoei zijn de denkbeelden reeds een kleine 200 jaar dezelfde als die wij tegenwoordig algemeen ontmoeten. De bemesting is het onderwerp van een uitvoerige studie geweest, waarvan het verslag nog steeds op publicatie wacht, terwijl de Engelse en Nederlandse publicaties over het afruien der bloemen in deze eeuw interessante gegevens hebben opgeleverd over de vruchtzetting. In Zweden is de aandacht gevestigd op de rijkdom der zwarte bessen aan vitamine C.

De beschrijvingen komen in hoofdzaak uit de 19e en 20e eeuw, waar bij Engeland uiteraard op de voorgrond is getreden.

Bron

Dr I. Rietsema, 'Geschiedenis der zwarte bessen', pag774 e.v. In: Mededelingen van de directeur van de tuinbouw. Jaargang 11, december 1948. Ministerie van landbouw, visserij en voedselvoorziening. Door de redactie iets ingekort, met name enkele historische Franstalige polemologische¹⁾ beschrijvingen en vermeldingen van de zwarte bes zijn weggelaten.

Naschrift

De huidige situatie van de zwarte bessenteelt

Sinds 1948, nadat bovenstaand artikel van Reitsma verschenen was, nam de zwarte bessenteelt gestaag af. De teelt was rond 1985 zelfs vrijwel geheel verdwenen in ons land, maar nam in de jaren negentig toe vanwege de vraag van de bessen verwerkende industrie door introductie van beter voor machinale pluk geschikte nieuwere Engelse, Schotse en Amerikaanse bessenrassen. De toentertijd aangeplante rassen, zoals Baldwin, Ben Lomond, Black Down, Black Terra, Blanc Reward, Phoenix, Tenah en Tsema zijn inmiddels uit de teelt verdwenen vanwege onvoldoende productiviteit en gevoeligheid voor Amerikaanse kruisbessenmeeldauw. De oude Nederlandse rassen waren al eerder verdwenen.

De meeste zwarte bessen worden tegenwoordig rechtstreeks aan de verwerkende industrie geleverd voor sapfabricage, onder andere voor het maken van cassis. In 1997 bedroeg de oppervlakte zwarte bessen 484 ha. Het grootste deel van de beplantingen lag in Zeeland, vooral rond Heinkenszand en Lewedorp in Zuid-Beveland. Het areaal is sindsdien afgenomen tot ongeveer 200 ha.

Oogstmachine voor zwarte bessen.

1). Polemologie: wetenschap van oorlog en vrede.

Zwarte bessen lenen zich goed voor machinale oogst. Voor een rendabel gebruik van de grote oogstmachines zijn uitgebreide beplantingen noodzakelijk. Daarom komt de zwarte bes nauwelijks meer voor op het traditionele kleinfruitbedrijf. De teelt heeft zich verplaatst naar grootfruit- en akkerbouwbedrijven. Nu worden slechts enkele moderne Schotse rassen gebruikt, zoals Ben Adler, Ben Nevis en Ben Triton. Voor de sapindustrie komen de meeste zwarte bessen tegenwoordig uit het Oosten van Europa en vooral uit Polen.

Er is slechts een bescheiden vraag naar verse zwarte bessen. Bij afzet voor verse consumptie moeten de bessen met de hand geplukt worden en dit is niet rendabel. De markt voor verse zwarte bessen is daarom klein. Slechts op bescheiden schaal bestaat er handpluk met nieuwe, grootvruchtige rassen en een afzet in kleinverpakking (bakje 500 g). Het is daarbij van belang dat de trossen een redelijke steel hebben en de bessen dus niet dicht op het hout zitten. Belangrijk is verder dat deze groot zijn en dat het aantal bessen per tros voldoende groot is. Big Ben (Engeland), Bona (Polen), Triton (Zweden) en Kristin (Noorwegen) zijn de meest geschikte rassen voor handpluk en verse consumptie.

In particuliere tuinen en bij gespecialiseerde kwekers zullen hier en daar nog wel oude Nederlandse bessen als Boskoop Giant, Hollandse Zwarte en Silvergieters Zwarte en de Loppersummer Bes te vinden zijn.

Naschrift Jan Veel

De handmatige pluk van de Loppersummer bes 100 jaar geleden.

Veendammer Glorie

Goed smakende handappel. Rond 1930 door boomkweker Kuiper in Winschoten naar eigen zeggen gewonnen uit een kruising van Bramley's Seedling en Groninger Kroon. Grote tot zeer grote, wat conisch gevormde, grote, gele vrucht met een fraai rood gestreepte blos. De vrucht heeft een enigszins tere schil waardoor hij snel beschadigd raakt, wat de vrucht minder geschikt maakt voor de handel. De boom groeit aanvankelijk sterk; later wordt het een middelgrote, fraai gevormde boom. Op zand- en veengrond is de boom wat vatbaar voor kanker en schurft; op andere gronden wat gevoelig voor stip (een bewaarziekte). Bladmonsters van Veendammer Glorie in drie Nederlandse appelcollecties zijn op DNA onderzocht in 2021 (dit onderzoek is gepubliceerd in 2024), maar het geeft geen uitsluitsel over de (voor)ouders van Veendammer Glorie.

Bron: Jan Veel en Jan Woltema, Oude fruitrassen in Noord-Nederland, publicatie van de Noordelijke Pomologische Vereniging, winter 2010, 47 blz. Uitverkocht. De 8ste druk is te vinden op het internet. Redactie: Marianne van Lienden

Kijk op de boom

Droogte in de boomgaard

In 2018 stond in de herfsteditie van de Pomospost een artikel over de extreme droogte van dat jaar, veroorzaakt door een standvastig hogedrukgebied boven Scandinavië dat duurde van mei tot augustus. In dit artikel gaan wij uitleggen hoe wij hiermee omgaan en hoe we fruitbomen goed kunt verzorgen in droge periodes.

De verwachting voor de zomer 2025 ziet er niet best uit. Er is een grote kans op een warme en droge zomer.

Hier doe je het voor.

Behalve fruit en bijenhouden is het weer nog een andere hobby van mij. Wij beschikken vanaf 2008 over een professioneel weerstation en deze drie hobby's blijken achteraf een gouden combinatie te zijn. Het verloop van het weer en de huidige klimaatverandering heeft veel effect en invloeden op het gedrag van de honingbijen, maar ook op andere insecten en zeker op de fruitteelt.

Wordt er verderop gesproken over fruitbomen dan bedoelen wij hoogstamfruitbomen tenzij anders aangegeven.

Heb je zelf ervaring met het omgaan van droogteperiodes in de boomgaard en heb je hier goede praktische oplossingen voor? Laat het ons weten, graag zelfs, dan gaan wij deze tips vermelden in de volgende Pomospost.

Wat is ook alweer een droogteperiode?

Met een droogteperiode wordt in de meteorologie bedoeld dat er gedurende een langere periode geen neerslag valt. We hebben het dan over een aaneengesloten periode van minstens 20 dagen dat er minder dan 0,5 mm neerslag valt. Langdurige periodes met weinig neerslag komen in Nederland, tot nu toe, gelukkig niet zo vaak voor en leiden zelden tot ernstige gevolgen door de vele meren en de gestage aanvoer van water, voornamelijk door de Rijn. Periodes met droogte laten zich moeilijk vergelijken, omdat het verloop van de neerslag van jaar tot jaar verschilt. Bij zonnig weer met wind en hoge temperaturen kan er veel vocht verdampen, waardoor het watertekort snel toeneemt.

In onderstaand overzicht, uitgezet tegen de jaarlijkse dagen, zijn de droogteperiodes in een bepaalde kleur weergegeven die aangeven in

welk meteorologisch seizoen de periode is begonnen.

Groen: Lente van 1 maart tot 1 juni

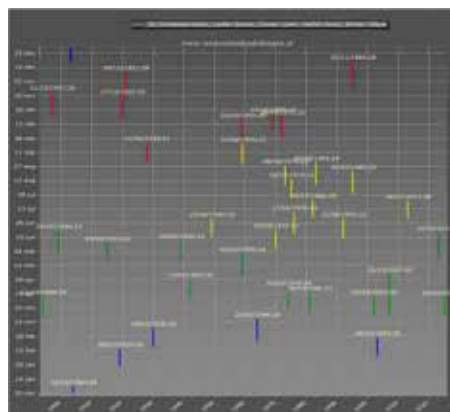
Geel: Zomer van 1 juni tot 1 september

Rood: Herfst van 1 september tot 1 december

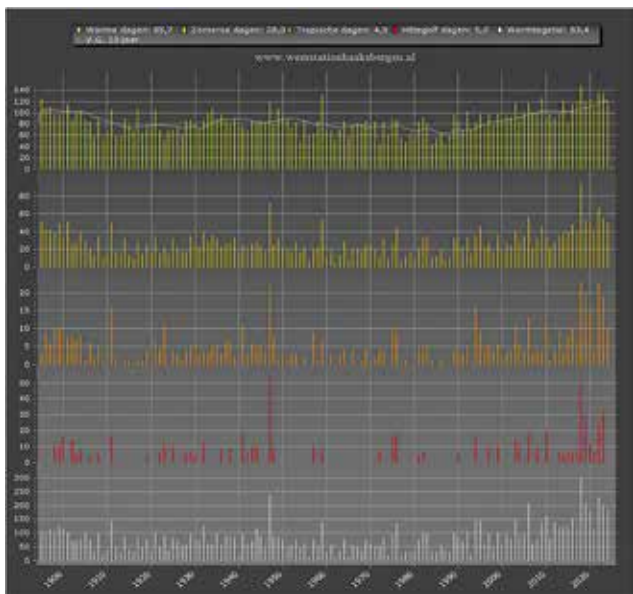
Blauw: Winter van 1 december tot 1 maart

Bij de periode is ook de aanvangsdatum vermeld met daarachter het aantal dagen dat de droogteperiode voortduurde. In de legenda wordt het totaal aantal droogteperiodes vermeld vanaf 1894. Wat dan meteen opvalt voor 2018 en daarna dat er alleen een droogteperiode was in 2023 en dit jaar weer, namelijk vanaf 24 april.

De extreem droge periodes zijn ook goed terug te vinden wanneer er extreme hittegolven hebben plaatsgevonden, zoals in onderstaand overzicht goed wordt weergegeven. Vooral de opvallende hittegolven over de jaren 2018, 2019, 2022 en 2023 geven een droogte indicatie aan.

Droogteperiodes voor Haaksbergen.

Hittegolfdagen voor Haaksbergen.

Wat verder opvalt is dat vanaf 1987 de warme dagen alleen maar toenemen door de huidige klimaatverandering en dat heeft zeker veel invloed op de natuur, biodiversiteit en ook op onze fruitbomen.

Droogte in de fruithaag en hoe hiermee om te gaan

Bij ons staan de struiken in de fruithaag in zwarte grond, die onkruidvrij wordt gehouden. De lengte van de fruithaag is ongeveer 150 meter en bestaat uit pruimen, appels, peren en kersen.

Wij hebben onder de fruithaag een gedeelte ingepland met aardbeien. Zodra de aardbeien aangeven dat ze water nodig hebben, wordt de druppelslang aangezet waardoor de fruithaag altijd op het juiste moment voldoende vocht krijgt. Over de gehele fruithaag is de druppelslang aangebracht op een hoogte van 50cm.

Wordt er extreme droogte verwacht in de zomer dan wordt de

Werking druppelslang fruithaag.

Werking aangepaste druppelslang.

fruithaag, ruim van tevoren, voorzien van voldoende compost om tijdens de droogte de verdamping zoveel mogelijk tegen te gaan. Maar dit blijft altijd koffiedik kijken. In april is het namelijk moeilijk in te schatten wat het weer in de zomer wordt. Maar een extra voedselgift wordt altijd dankbaar aanvaard door de struiken in de fruithaag.

Droogte in de boomgaard en hoe hiermee om te gaan

Bij ons staan de fruitbomen in een oud weiland dus zijn de stammen en de boomspiegel omgeven door gras, zoals hiervan ook sprake is in de Fruithof te Frederiksoord.

De vraag is: wel of niet grasmaaien onder de fruitbomen?

Volgens mij kun je het beste het gras onder de boomspiegel niet meer maaien na de eerste twee keer in het voorjaar zo van medio april tot eind september. De reden hiervoor is: langer gras zal eerst wat meer vocht opnemen, maar daarna verdroogt het en het voordeel is dan dat de bodem daardoor wat koeler blijft en wat vochtiger door het

Boomgaard niet meer maaien onder de boomspiegel.

lange gras. Mijn bedoeling is om zonder sproeien de bodem onder de fruitbomen voldoende vochtig te houden tijdens extreme droogteperiodes, zoals die van 2018 en de jaren daarna.

Een bijkomend voordeel is dat het bij ons aanzienlijke maaitijdwinst oplevert. Normaal zijn wij daar ruim een uur mee bezig, maar door het gras onder de boomspiegel niet meer te maaien is dit teruggebracht naar een half uurtje.

Is er sprake van extreme droogte en hebben de fruitbomen extra vocht nodig dan grijpen wij in. Dat er bij de fruitbomen sprake is van vochtgebrek, controleren wij aan de bladstand. Is deze tegen de avond gekruld en hangt deze een beetje slap dan controleren wij vroeg in de ochtend, zo rond zes uur, nog een keer. Is het blad dan nog gekruld en hangt het te slap dan grijpen wij in en voorzien de fruitboom dan van voldoende water. Dit doen wij via een zogenaamde druppelslang waarvan de druppelgaatjes aan 1 kant iets zijn vergroot. In de ochtend gaat deze aan tot een uur of negen en dan in de avond vanaf een uur of acht tot middernacht.

Tijdens het toedienen van het water via de druppelslang brengen wij met een greep openingen in het gras zodat het vocht direct de grond instroomt. Is de bladstand weer voldoende hersteld, dan wordt het watergeven gestopt en controleren wij de betreffende fruitboom dagelijks en herhalen indien nodig het bovenstaande

Werking druppelslang in de boomgaard.

proces. Openingen maken in het gras met een greep doen wij ook als er regenbuien worden verwacht na een droge periode.

Wordt er extreme droogte verwacht in de zomer, dan worden ook de fruitbomen in de boomgaard voorzien van voldoende compost om tijdens de droogte de verdamping zoveel mogelijk tegen te gaan. Zoals al aangegeven bij de fruithaag is het altijd afwachten of de

Compost voor de fruitbomen.

droogte zich ook daadwerkelijk doorzet, maar ook deze extra voedselgift wordt altijd dankbaar aanvaard door de fruitbomen.

Wordt er extreme hitte verwacht bij een strakblauwe hemel en je hebt al fruitbomen die het moeilijk beginnen te krijgen en de stam wordt niet volledig bedekt door een nagenoeg gesloten bladerdek, pak de stam dan in met een op maat gemaakt wit spandoekmateriaal. Zo bescherm je de stam tegen direct zonlicht en verdroging. In Duitsland en Zuidoost-Europa zie nog wel eens, dat de stam wit gekalkt wordt,

Stambescherming voor fruitbomen.

maar wij vinden het inpakken met spandoekmateriaal veel gemakkelijker. Onze kinderen zeggen dan: Paps heb je de fruitbomen weer witte rokjes aangedaan?

Effect van flinke neerslag in de bodem

Wat was het effect van een flinke bui van 43mm na een droogteperiode op 23 juni 2023? Na deze bui heb ik direct een meting gedaan om te bepalen hoe diep het regenwater de grond in trekt na zo'n bui. Wat blijkt: in de fruithaag werd de grond tot op een diepte van 15 cm nat, maar in de boomgaard kwam de neerslag maar tot een diepte van 5cm. Dan blijkt maar weer dat het gras onder de fruitbomen een neerslaghoeveelheid van 43mm aardig tegenhoudt. Zie ook de foto's rechtsonder. Helaas groeien er bij ons geen euromunten in de bodem.

Invloed van de droogte op insecten in de boomgaard

Wat mij opvalt is dat aantal en soorten insecten die waargenomen worden in de fruitbomen aanzienlijk is afgenomen vanaf 1992, vanaf de start van de aanleg van de boomgaard. De schadelijke insecten zijn afgenomen, maar helaas ook de nuttige insecten.

In het voorjaar bezoeken voldoende honingbijen de in bloei staande fruitbomen bij ons en dat is logisch, want onze bijenstal staat als het ware midden in de boomgaard. Dus de bestuiving van de bloesems is bij ons geen probleem.

Dankzij de klimaatverandering is er helaas een toename van droogteperiodes. Hierdoor groeien de planten minder goed waardoor er ook minder bloemen zijn waar insecten op kunnen foerageren. En minder bloemen heeft direct een negatief effect op de bestuiving van planten en dat kan weer leiden tot afnamen van plantenpopulatie en achteruitgang van de biodiversiteit. Extreme hitte kan er trouwens ook voor zorgen dat insecten uitdrogen.

In het voorjaar zitten er bij ons altijd ruim voldoende bloesems in de fruitbomen maar de hoeveelheid nectar is wel afhankelijk van de gevallen neerslag in de periodes daarvoor en nu wil het dat de periode medio maart tot mei het droogste seizoen van het jaar is.

Ten opzichte van de jaren negentig van de vorige eeuw is de bloeitijd van de fruitbomen bij ons nu ruim twee weken eerder. Dit jaar stonden alle fruitsoorten begin april al in volle bloei. Wat dan opvalt is dat de insectenwereld nog uit de winterslaap moet komen wanneer in de maand maart de gemiddelde temperatuur nog onder de acht graden ligt. Dit is misschien de oorzaak dat wij tijdens de bloei-periode in de boomgaard maar een handjevol hommels hebben waargenomen en geen enkele solitaire bij.

Is er sprake van een langdurige droogte, dan plaatsen wij in de boomgaard her en der oude braadpannen gevuld met stenen, bladafval

Waterhaalsters in actie.

en water, een zogenaamde waterbar, voor insecten. Hier maken zeer veel insecten dankbaar gebruik van, maar ook onze honingbijen, de waterhalers. Het water wordt elke avond bijgevoerd.

Tekst, overzichten en foto's Erwin Lankheet

Bronnen:

www.fruitpluktuin.nl

www.weerstationhaaksbergen.nl

43mm neerslag; effect in de fruithaag 15cm, Effect in de boomgaard 5cm.

Kijk op de boom

Bijzonder fruit: de prachtframboos

Wie kent de roze of witte frambozen niet, die fluweelzachte en heerlijk zoet smakende vruchtjes? De prachtframboos (*Rubus specabilis*) is een soort uit het geslacht braam, behorend tot de rozenfamilie. In het Engels is de naam Salmonberry, in het Frans la ronce remarquable en in het Duits Pracht-Himbeere.

De plant

De prachtframboos is een vaste plant met tweejarige stengels die 1 tot 2 meter lang kunnen worden en na de vruchtdracht afsterven. De nieuwe stengels ontstaan uit grondscheuten en zijn bezet met kleine stekels. Zij verkleuren naar oranje tot goudbruin. De bladeren zijn drietallig en gezaagd en groen aan de onderkant. Ze hebben aan de voet van de bladsteel met de steel vergroeide steunblaadjes.

De plant bloeit van maart tot in mei/juni met 2,5 - 3,0 cm grote, rozerode bloemen, die alleen of per tweetal staan en wat geknikt en zij geuren.

De plant is zelfbestuivend, maar verspreidt zich zelden uit zaad. Wel kan ze evenals de gewone framboos gemakkelijk via stek, afleggen of afsteken van wortelscheuten vermeerderd worden. Er zijn enkele variëteiten bij kwekers beschikbaar. Een in de handel verkrijgbare cultivar is 'Olympic Double' met dubbele bloemen.

De rijpe vruchtjes zijn vaak tweemaal zo groot als die van de framboos (*Rubus idaeus*) en kunnen rood, geel, oranje of oranjerood gekleurd zijn.

Verspreiding

De plant is afkomstig uit Noord-Amerika, vooral in het noordwesten in bossen en langs rivieren en beken. In heel Nederland is de soort langzamerhand verwilderd na aanplant als sierstuik in de (binnen)duinen en in parken en op buitenplaatsen van 1900 tot 1924. De plant is over het algemeen zeldzaam.

Gebruik

De vruchten van de prachtframboos zijn groter dan die van de Europese framboos. Ze zijn geschikt om vers te eten, al zijn ze wat flauwer. Ze hebben een zachte, zoete smaak, al kunnen ze afhankelijk van de standplaats ook af en toe wat bitter smaken. Ze zijn geschikt om jam, snoepgoed of vruchtenwijn van te maken. De jonge scheuten kunnen gegeten worden als asperges.

Jan Veel

Bron: nl.wikipedia.org

De variëteit 'Olympic Double'. Foto internet.

Botanische afbeelding. Foto: internet.

Agenda

1 2 3 4 5
9 10 11
16 17 18
2025

QR-code naar de website:

Zaterdag 2 augustus >> 39 jaar Markt van Melk en Honing

Steeds groener, duurzamer, biologischer, kortom een markt over natuur, milieu, buitenleven en imkerij.

Locatie: Brink, Zuidlaren. Tijd: 10.00 - 16.00 uur. Website:

Zaterdag 16 augustus >> Nationale Jammarkt in het centrum van Neede.

Locatie: Oudestraat/Borculoseweg.

Tijd: 10.00 - 17.00 uur. Website:

Zaterdag 4 oktober >> De Smaak naar Meer

Deze markt richt zich op het ontdekken van de eigen smaak, gezond en duurzaam eten, culinaire innovaties, creëren van de eigen oogst, de vele producten die de streek te bieden heeft en de fruitoogst. Het programma bestaat onder andere uit een streekmarkt, informatieve lezingen, leuke workshops, heerlijke proeverijen en rondleidingen. Laat uw appels persen (alleen op afspraak) of raap zelf fruit in de hoogstamboomgaard en laat dit persen door de vrijwilligers met de oude Zwitserse sappers, mits deze kon worden gerepareerd. Zo niet, dan wordt de handpers gebruikt! Het versgeperste sap wordt verkocht in 1 liter flessen. Verder is er vers fruit en appelsap in 1,5 - en 3 liter - zakken te koop.

De Noordelijke Pomologische Vereniging is aanwezig met een kleine tentoonstelling van oude fruitrassen en de pomologen van de N.P.V. determineren uw fruit. Neem minimaal vier uitgetrochte en rijpe vruchten mee.

Locatie: De Tuinen in Frederiksoord, Majoor van Swietenlaan 1a, 8382 CE Frederiksoord.

Tijd: 10.00 - 17.00 uur.

Voor meer informatie: <https://www.desmaaknaarmeeer.nl/>

Zondag 9 november >> 8ste walnotendag bij de Walneut

Locatie: de Walneut, tel. 0487617672

Knipscheerstraat 57, 3570 Alken, (Belgisch Limburg)

In de ochtend worden enkele aspecten van de walnotenteelt uitgediept en is er ruimte voor discussie en overleg.

's Middags zijn belangstellenden zonder aanmelding vooraf welkom.

Aanmelden voor het ochtendprogramma is noodzakelijk

bij marcel@bodemengroen.eu vóór 6 november a.s.

Toegang en parking gratis.

Tamme bramen bloesem.

De behandeling van boomgaarden in het landbouwbedrijf

Dr. Staring's Landbouw-Almanak, jaargang 101, 1948, een uitgave van het Drentsch Landbouwgenootschap, bevat talloze adviezen voor het boerenbedrijf, voornamelijk op het gebied van de landbouw en de veeteelt. Het onderwerp fruitteelt komt ook aan bod en wel met een aantal adviezen voor het onderhoud van de boomgaard, zoals de snoei, de bemesting en de bestrijding van ziekten en plagen. Met deze keer aandacht voor de snoei (p. 296 tot 298).

De behandeling van de bomen

De snoei

Gedurende enkele jaren na het planten der bomen wordt de vormingssnoei toegepast. De bedoeling hiervan is, dat de gesteltakken, waaruit de kroon van struikvorm of stamboom wordt samengesteld, niet te dicht op elkaar ontstaan en regelmatig over de boom zijn verspreid. Verder worden takken, welke zich vlakbij de plaats, waarop de gesteltakken zijn teruggesnoeid en op de bovenzijde daarvan ontwikkelen, weggenomen. Op deze wijze blijven de kronen open en ontstaan er krachtige en gezonde gesteltakken.

Over het algemeen geef ik er ook de voorkeur aan de middentak, zowel bij appel als peer, te verwijderen. Dit biedt bij de ziektebestrijding en de verdere behandeling van de boom grote voordelen.

De gesteltakken worden geregeld wat ingesnoeid al naar de variëteit en de ontwikkeling welke ze maken; sterk groeiende variëteiten minder en zwak groeiende meer. Op vruchthout wordt zo weinig mogelijk gesnoeid.

Alle gemaakte wonden worden met kankerdoed (zie kader) dadelijk na de snoei ingesmeerd.

Bij de uitdunnings-snoei en de verjongings-snoei (op oudere leeftijd) gaat het om een goed evenwicht te verkrijgen en te behouden tussen vruchtbaarheid en groei. Hierbij dient men de formule v (vruchtbaarheid) = f maal (a gedeeld door z)¹⁾ in het oog te houden, a = assimilatie of voedingsstoffen in de bladeren gevormd. Hierbij worden koolzuur (uit de lucht) en water in de plant met behulp van zonlicht en bladgroen tot zetmeel vervormd, z = opgeloste voedingsstoffen door de wortels uit de grond opgenomen, f = een factor verschillend bij elke variëteit.

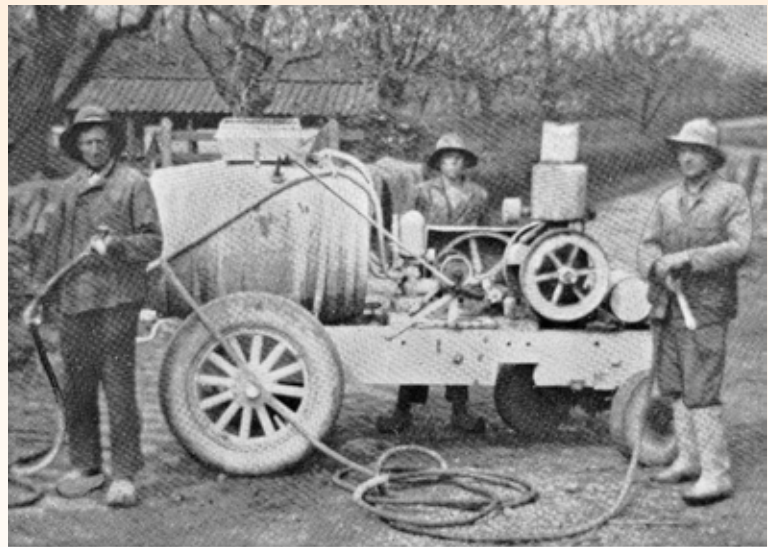
Vruchtbaarheid ontstaat nu, wanneer de bomen zoveel assimilaten in de bladeren kunnen vormen, dat er behalve het voedsel, nodig voor de groei van scheuten, takken, wortels enz. nog overblijft voor reservevoedsel, dat neergelegd wordt in bloemknoppen. Naast een gezonde groei moet dus ook vruchtbaarheid optreden.

Bij oude, weinig vruchtbare en verwaarloosde bomen mag men meer vruchtbaarheid verwachten, wanneer hierop een verjonging wordt toegepast. Deze bewerking bestaat hierin, dat het evenwicht tussen wortel- en takontwikkeling zodanig verbroken wordt, dat in de kroon meer groei ontstaat. Bij dit verjongen worden steile takken (ook middentakken) flink teruggezet op zijtakken en van binnen veel ruimte gemaakt. Horizontale en hangende takken worden zoveel mogelijk gespaard. Zulke bomen krijgen daarbij een extra bemesting en worden zorgvuldig bespoten tegen

ziekten. Later worden ook overtollige loten, door het insnoeien ontstaan, verwijderd.

Behalve vruchtbaarheid worden met deze bewerking nog andere voordelen verkregen, namelijk:

- Nieuwe loten worden beter belicht,
- Het spuiten kan beter en met minder kosten geschieden,
- De kwaliteit der vruchten wordt beter,
- Er ontstaat een geregelde opbrengst,
- De vruchten ontstaan nu over de gehele boom en groeien lager, waardoor het oogsten minder kost en stormschade wordt verminderd.

Een van de eerste spuitmachines in Nederland in 1924 in gebruik genomen door A. W. van Sprang te Heiningen, N.-Br.

*Een van de eerste spuitmachines in Nederland.
Bron 50 jaar Nederlandse fruitteelt.*

Jonge bomen worden weinig gesnoeid; alleen uitdunnen der takken om de bomen van binnen open te houden. Later, wanneer de vruchtbaarheid groter wordt, worden de gesteltakken teruggezet, waardoor de groei in de bomen blijft en de kwaliteit der vruchten wordt behouden. Het is dan niet nodig later een sterke verjonging toe te passen, zoals bij de snoei der oude, verwaarloosde bomen is aangegeven.

1)

Formule wiskundig: $V = F \times (A/Z)$

Kankerdoed is een verzamelnaam voor meerdere middelen tegen kanker bij snoeiwonden. Bekende namen voor kankerdoed waren kankersept, kankerremedie, arbusta en flintkote. Flintkote was een asfalt emulsie die als antiroest en dakbedekking ontwikkeld was. Deze middelen werden ook als kankerdoed in advertenties en artikelen over fruitteelt genoemd. Kankerdoed en kankersept waren beide een verf die speciaal bestemd was voor het afdekken van wonden aan bomen om rotting en infectie door (vruchtboom)kanker tegen te gaan. De verf zou een spoedige genezing der wonden met mooie overwalling ten gevolge hebben. Kankersept was verkrijgbaar in een spuitbus.

Schade veroorzaakt door de perenzaagwesp.

In zulke gevallen verdient het aanbeveling om de ziektebestrijding over te laten aan de loonsproeiers of op te dragen aan coöperatieve aan- en verkoopverenigingen, waarvan de landbouwer lid is. In verschillende streken van ons land wordt de laatstgenoemde methode met veel succes uitgeoefend.

Foto's: Marianne van Lienden, tenzij anders aangegeven.

Schurftziekte bij appel.

Schurftziekte bij peer.

De ziektebestrijding

Een goede ziektebestrijding en een flinke bemesting vormen de grondslagen voor het verkrijgen van veel en goed fruit.

Wanneer een landbouwer betrekkelijk weinig vruchtbomen heeft, blijft het er dikwijls bij een doelmatige ziektebestrijding toe te passen. Het loont meestal niet de moeite om een behoorlijke sproeimachine (b.v. een vatspuit) aan te schaffen, terwijl vaak ook de tijd ontbreekt om alle bespuitingen op tijd uit te voeren. Het spuiten op de juiste tijd is echter noodzakelijk om verschillende ziekten (b.v. de schurftziekte bij appels en peren) en beschadigingen (zaagwesp, appelbloesemkever) te kunnen bestrijden.

Schade veroorzaakt door de appelbloesemkever.
Bron: Horn en De Gast, *Beginnelsen der dierkunde*, 1924, p. 301.

Welke zandgronden zijn geschikt voor fruitbomen?

Bij de aanplant van fruitbomen op zandgrond moet eerst worden nagegaan of de bovenste laag, de teellaag, voldoende diep en voedselrijk is en hoe het zit met de water- en vochtuithouding. De mate en de diepte van de doorwortelbaarheid van de grond spelen een grote rol. Met profielkuilen of met de grondboor is de geschiktheid van de grond na te gaan.

Doorwortelbaarheid

De doorwortelbaarheid van de ondergrond kent grote verschillen. Bij de beoordeling van zandgrond voor de geschiktheid voor fruitbomen spelen de mate en de diepte van de bewortelbaarheid een grote rol. Er zijn globaal drie soorten ondergronden op zandgronden:

- arme zandgronden, dit is een ondergrond met alleen een dunne teellaag: de donkere, vruchtbare bovenlaag. Deze gronden zijn ongeschikt voor de aanplant van fruitbomen, omdat deze niet diep goed kunnen wortelen om stevig te staan. Ze groeien oppervlakkig en waaien snel om.
- homogene ondergronden met een dikkere, donkere, vruchtbare bovenlaag waarin een duidelijk poriënstelsel te zien is, waarin veel wortelgangen van een oude vegetatie aanwezig zijn.
- oude gedegenererde (verwaarloosde) zandgronden, waarin weinig grote poriën meer aangetroffen worden en weinig humus aanwezig is, waardoor de bovenlaag weinig vruchtbaar is geworden. Een te gering doorwortelbare bodem kan de oorzaak zijn van vocht- en voedingstekorten.

De vochtuithouding

De schommelingen in de grondwaterstand die op zandgronden kunnen voorkomen, kunnen niet alleen een beperking voor de beworteling vormen, maar zijn ook schadelijk voor het eventueel aanwezige poriënstelsel. De geringe stabiliteit van zandgronden maakt deze erg gevoelig voor dichtzakken van de poriën. Voor het bepalen van de meest gewenste ontwatering of watervoorziening van zandgronden voor fruitteelt kan de kennis van de doorwortelbaarheid van het profiel niet worden gemist. Alleen de hierboven onder b genoemde ondergrond, met een flinke teellaag zijn goed geschikt voor de aanplant van fruitbomen. Dit zijn vaak zandgronden die lang in de teelt zijn geweest en regelmatig zijn bemest, bijvoorbeeld op boerenerven op de zandgrond en de esgronden.

De geschiktheid van zandgrond en de keuze van de fruitrassen

De moderne appelvariëteiten op zwakke onderstammen stellen tamelijk hoge eisen aan de grond. Deze appelbomen zijn minder geschikt voor aanplant op zand. Van oude rassen die vroeger op hoog- en halfstam zijn geteeld, is bekend of ze geschikt zijn voor de aanplant op zandgronden. Appels houden van een goed vocht houdende grond, maar een overmaat aan vocht is voor appels een bezwaar. Zo mag in zandgrond het grondwater in het groeiseizoen niet hoger kunnen stijgen dan tot 75 cm onder het maaiveld. De grond moet daarom goed doorlatend zijn, zodat geen tijdelijke overlast van water kan ontstaan, want dan zijn de bomen vatbaar voor aantasting door vruchtboomkanker. Gronden waarvan de bovenlaag uit humusrijke grond, klei of lemig materiaal bestaan en die naar beneden toe geleidelijk aan zandiger worden, zijn ideale gronden voor appelbomen. Appels kunnen ook slecht tegen droogte. Ze stellen wat dat betreft dus hogere eisen dan kersen. Aangezien zure grond kanker in de hand werkt, dient de kalktoestand steeds goed te zijn. Peren stellen aan de vochtvoorziening minder eisen dan appels. Die kunnen enerzijds op nattere, anderzijds ook op drogere gronden worden gezet, mits deze voldoende voedselrijk zijn.

Appelrassen geschikt voor goede zandgronden (type b.):		
Alkmene		Lemoen
Allington Pippin		Lunterse Pippeling
Ananasreinette		Manks Codlin
Charlamowsky		Princesse Noble
Dubbele Bellefleur		Notaris
Groninger Kroon		Perzikrode Zomerappel
Ingrid Marie		Schöner von Nordhausen
James Grieve		Transparente de Croncels
Jacques Lebel		Winter Goldpearmain
Keswick Codlin		Yellow Transparent
Laxton's Superb		Zigeunerin

Voor verwaarloosde zandgronden (type c) zijn enkele appelrassen geschikt, zoals Lemoen, Lunterse Pippeling en Notaris.

Lunterse Pippeling kan hoog en breed worden.

Perenrassen geschikt voor goede zandgrond (type b.):	
Beurré Superfin	Légipont (Charneux)
Conference	President Drouard
Conseiller à la Cour	President Loutreuil
Comtesse de Paris	Sucrée de Montluçon
Dr. Cornelis	Winternelis
Fondante de Bois	

Beurré Superfin. Afbeelding in Nederlandsche Fruitsoorten.

Pruimen

Pruimen tenslotte worden in de rivierkleistreken veel aangeplant op gronden die voor kersen, appels en peren te nat zijn. Maar ze voldoen ook op betere gronden. Volgens Limburgse ervaringen kunnen pruimen echter minder goed tegen droogte dan peren of kersen. Gronden, waarop de kersen het nog goed doen, worden daar voor pruimen te droog geacht. Pruimen stellen daarom hogere eisen aan de vochtvoorziening. Op droge gronden voldoen ze niet, behalve op goede zandgrond en voldoende vochtvoorziening, bijvoorbeeld aan een slootkant.

Kersen

Over het algemeen kan worden gezegd dat vooral zoete kersen een warme, min of meer droge grond verlangen, die goed boven het grondwaterpeil ligt en die tot grote diepte van dezelfde samenstelling is, waarin dus geen storende lagen voorkomen, die de waterbeweging van boven naar beneden en omgekeerd kan remmen. Verder hoort men vaak beweren dat een kalkhoudende grond zeer op prijs wordt gesteld.

Jan Veel

Bronnen

Ir. L.J. J. van der Kloes e.a., "De fruitteelt op zandgrond", nr. 296, jaargang 11 december 1948.

Dr. Ir. F. W. G. Pijls, "Tuinbouw en het probleem van de kleine boerenbedrijven in onze zandstreken", bodemgesteldheid, Uitgever Ministerie van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, Directeur van de Tuinbouw, mei 1961.

Kijk op de boom

De vlier

Met zijn geurige bloemen in de zomer en de zwarte bessen in de herfst is de vlier een uitstekende keuze voor mensen die streven naar behoud van biodiversiteit in de tuin. De bessen lokken veel vogelsoorten. De bloesem en de bessen zijn eetbaar.

Algemeen voorkomende soorten in West- en Midden-Europa die ook in Nederland en België voorkomen zijn: De gewone vlier (*Sambucus nigra*), met zwarte bessen, is de belangrijkste soort in Europa. Een in de natuur voorkomende variëteit van de gewone vlier is de peterselievlier (*Sambucus nigra* var. *laciniata*), die diep ingesneden bladeren heeft.

De trosvlier of bergvlier (*Sambucus racemosa*) groeit in de koudere delen van het noordelijk halfrond en heeft helderrode bessen.

De kruidvlier (*Sambucus ebulus*) is een soort die op kalkrijke gronden aan akker- en bosranden kan worden aangetroffen.

Peterselievlier.

Boom of struik

De vlier is een snelgroeende struik of kleine boom. Hij kan 10 meter hoog worden en 8 meter breed. Hij verlangt een zonnige plek, maar in halfschaduw gedijt hij ook goed. De tegenoverstaande bladeren zitten aan stevige, grijsbruine twijgen. Het blad is geveerd en heeft vijf tot zeven scherpgetande, ovale, eironde en puntige deelblaadjes die tot 20 cm lang zijn. Ze geuren nogal onaangenaam. In de lente verschijnen de 6 tot 10 mm brede, roomwitte geurende bloemen in brede, platte bloemschermen. Daarna volgen de bessen die eerst groen zijn en rode stelen hebben en later volgen de glanzend zwarte, eetbare bessen. Vogels zijn er dol op en zorgen voor de verspreiding van de zaden.

Vervolg op volgende pagina >>>

Vlierbessen.

Bessen

Vlierbessen stimuleren de werking van de darmen en bestrijden zenuwpijn. Vlierbessen bevatten veel anthocyanen, die ontstekingsremmend zijn bij een dagelijkse inname van 300 mg. Anthocyanen stimuleren de aanmaak van cytokinen. Cytokinen zijn eiwitten en een groep van boodschappermoleculen, die de communicatie tussen de cellen van het afweersysteem verzorgen. Zij spelen de rol van boodschappers in het immuunsysteem.

Er wordt gewaarschuwd voor het eten van verse, onbewerkte vlierbessen, omdat er cyanide in kan zitten. Maar van cyanide moet je wel erg veel binnenkrijgen om iets van het gif te merken. Gekookt bevatten vlierbessen geen cyanide meer.

Ziekten en plagen

Ziekten en plagen zijn vrij zeldzaam bij vlierbessen. Koel weer en een te natte standplaats kunnen leiden tot verwelkingsziekte (Verticillium-soorten), een wijdverbreide schimmelziekte. Symptomen: takken beginnen te verwelken en verliezen hun groei-kracht. Bladranden krullen om, vergelen vervolgens en vallen af. Bestrijding: verwijdering en afvoeren van aange-taste plantendelen.

Gebruik

Zowel de bloemen als de bessen kunnen worden gebruikt in de keuken. Met de vlierbloesem kun je bijvoorbeeld siroop, champagne of salade maken. Verzamel de bloesem op een windstille, zonnige dag, want dan ligt er een laagje geel poeder op de bloesem, dat een zoete, fruitige smaak en geur geeft. Was de vlierbloesem voor gebruik niet, want dan verlies je deze smaak. De bloesem kort uitschudden zal voldoende zijn. Voor de meeste recepten is het lekkerder als je de steeltjes van de bloesem knipt, want ze kunnen bitter zijn. Voor een kopje vlierbloesemthee

dompel je de blaadjes simpelweg onder in heet water. In de 18e eeuw werd al vlierbessengelei gemaakt. De bessen werden toentertijd wel vijf of zes uur zachtjes gekookt, totdat het sap dik werd. Dan werd er per pond een kwart witte poedersuiker bij gedaan.

Alles staat klaar voor de vlierbessen-appeljam.

Recept voor vlierbessen-appeljam

Vlierbessen worden gecombineerd met appel in de verhouding 50/50, omdat vlierbessen van zichzelf weinig pectine bevatten. Zelf heb ik Valkappels gebruikt voor deze jam, omdat zowel de vlierbessen als de Valkappels tegelijkertijd – begin september – rijp waren. Maar andere zoetzure appels zijn ook geschikt.

Ingrediënten

- > 1 kg rijpe vlierbessen
- > 1,5 kg zoetzure (val)appels
- > Sap en pitten van 1 citroen
- > 650 g geleisuiker 2:1 of 1,3 kg suiker

Was en ris de vlierbessen, pers de citroen uit, vang de pitten op en doe ze in een zakje of lapje dat je samenbindt. Was en snijd de appels in grove stukken. Breng de vlierbessen in een inmaakpan onder goed roeren aan de kook met het citroensap en de pitten en laat ze 10 minuten zachtjes koken. Breng in een andere pan de stukjes appels met een bodempje water aan de kook en laat deze ca. 15 minuten zachtjes koken, onder af en toe roeren. Wrijf de appelmoes door een zeef. Er blijft ca. 1 kg appelmoes over. Verwijder het zakje met pitten en giet de appelmoes bij de vlierbessen. Voeg de (gelei) suiker onder goed roeren toe, breng het geheel op hoog vuur snel aan de kook en laat maximaal 10 minuten (geleisuiker 4 minuten) onder goed roeren borrelend doorkoken. Giet de jam in schone potten en sluit deze meteen af. Zet ze vijf minuten op de kop. Voldoende voor 14 jampotten van 0,2 l.

Teksten foto's: Marianne van Lienden

Bronnen

- [https://nl.wikipedia.org/wiki/Vlier_\(geslacht\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Vlier_(geslacht))
- Mikolalajski, A., Minibijbel Ongedierte en ziekten in de tuin. Veltman Uitgevers Utrecht, 2013, 2e druk, 256 pp., vertaald uit het Engels. Bomen en struiken in Nederland. Deel 2 uit de Natuurreeks van de Nationale Postcode Loterij.
- <https://www.foodiesmagazine.nl/ingredienten/vlierbloesem/>

Kijk op de boom

Advies voor leibomen tegen de gevel

Deel 1 van een serie artikelen over leifruit uit *Onze Tuinen*, jaargang 1908

In *Onze Tuinen*; geïllustreerd weekblad voor amateur tuiniers, dat voor het eerst in 1906 verscheen en voor particuliere tuinliefhebbers bedoeld was, stond in 1908 een serie van drie artikelen, geschreven door P. van der Vlist. Hierin hield hij een pleidooi, met allerlei praktische aanwijzingen, voor de aanplant van leibomen tegen muren, met name tegen de gevels van woonhuizen. Of zijn artikelen effect hebben gehad valt te betwijfelen, niettemin kunnen we er tegenwoordig ook van leren. De redactie plaatst de artikelen in drie delen, met deze keer de tekst uit nr. 19 van *Onze Tuinen*, jaargang 1908. De tekst is iets ingekort en deels aan onze huidige terminologie en interpunctie aangepast.

Onze Tuinen, jaargang 1, nummer 1, 30-6-1906.

De mogelijkheden voor aanplant van leibomen aan muren

Over dit onderwerp is al heel wat geschreven, zowel in boeken, tijdschriften als brochures, maar al dat geschrijf heeft tot op heden weinig resultaat opgeleverd. Veel tuinmuren of schuttingen zijn weliswaar vrij goed beplant, maar er zijn veel kale gevels van woonhuizen, stallen en loodsen aan te wijzen, die als ze met fruitbomen waren beplant, werkelijk productief konden zijn. In onze steden, waar men meestal slechts over een voor- en achtergevel beschikt, gaat het beplanten met fruitbomen hiervan doorgaans met moeilijkheden gepaard. Maar op het platteland, waar iedere woning op zichzelf staat, kunnen nog zoveel onooglijke gevelvlakken opgesierd worden met sierlijk gelijnde takken en behangen met mooie vruchten tegen een frisse achtergrond. Zelden toch zijn die woningen en schuren zó ruim van ramen en deuren voorzien, dat er geen plaats overschiet om nog één of een paar fruitbomen ertegenop te leiden. En wie weet, als er maar één is die het aandurft en aanpakt, dan volgen er al gauw meer. Goed voor gaan doet goed volgen; deze spreuk wordt hier nogal bewaarheid.

Een van de redenen, waarom de aanplant waarschijnlijk zal worden nagelaten, is het onderhoud. Een vrijstaande hoog- of halfstam fruitboom in de tuin geeft vanzelf wel vrucht, maar leibomen tegen de gevels kunnen niet aan hun lot worden overgelaten. Het systematisch opkweken en oordeelkundig snoeien vereist kennis. Nu waait ons die kennis niet aan, dat is waar, maar het is ook waar, wanneer men er nooit aan begint, dan kan men die kennis ook nimmer machtig worden. Zijn de bomen eenmaal geplant, groeien ze op, dan gaat men zich vanzelf al toelagen op het leiden en vormen en hoe meer er mee omgesprongen wordt, des te meer wordt de liefhebberij opgewekt en des te meer gaat men zich rekenschap geven van het hoe en waarom. Kom, lezer of lezeres, hebt ge een kale gevel tot uw beschikking, probeer het eens met een paar boompjes, daaraan zijt ge toch nimmer bekocht.

Onze Tuinen; geïllustreerd weekblad voor amateur tuiniers staat nu online, zie [Delpher](#). Beschikbaar zijn de jaargangen 1906-1930.

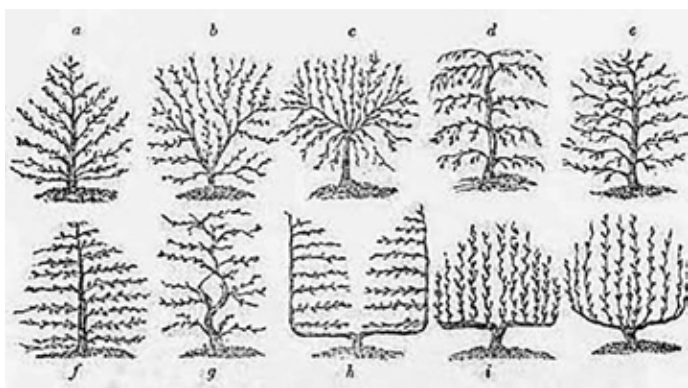
Welke soorten leifruit aan te planten

Het ligt voor de hand, dat tegen muren voornamelijk die soorten moeten worden geplant, waarvan men weet, dat de vruchten een hoge kwaliteit hebben. Veel vrijstaande fruitbomen in tuinen geven zelden goede vruchten, vooral bij veel peren. Ze blijven klein, barsten veelal, terwijl de schil buitengewoon ruw en onooglijk is. Wel kan dat barsten het gevolg zijn van ziekte, maar niet zelden komt het voort uit gebrek aan voldoende warmte. Die meerdere warmte en de bovendien beschutte standplaats, krijgen de bomen tegen hogere muren. Naast perziken en abrikozen worden ook druiven aan muren en gevels aangetroffen. Men schijnt voor druiven al een bijzondere voorliefde te hebben, maar wat haalt de druiventeelt buiten uit? Slechts zelden, alleen in een zeer gunstige zomer en najaar worden onze zorgen en moeite met enkele toonbare trossen beloond. Meestal treedt de meeldauwziekte reeds lang voor het rijp worden dermate op, dat we onze gehele oogst als verloren kunnen beschouwen. En is nu een druif dan zoveel gemakkelijker in zijn behandeling? Of rekent men het reinigen, het snoeien, het opleiden, het nijpen en het krenten der trossen misschien niet? Onzes inziens moet er meer werk aan worden verricht, terwijl de opbrengst vrij wat wisselvallig is; van productief zijn is maar zelden sprake. Met perziken en abrikozen gaat het al vrij wat beter en zo deze tegen een zuidmuur zijn geplant en worden onderhouden, vindt men de moeite in de opbrengst wel terug.

Dat men voor de beplanting van muren en gevels meer gebruik maakt van perziken, abrikozen en druiven, vloeit natuurlijk hieruit voort, wijl van deze vrijstaande vruchtsoorten niet te verwachten is, dat ze elk jaar een goede opbrengst (kunnen) geven. Dat “kunnen” duidt natuurlijk op eventuele mislukking ten gevolge van ongunstige weersinvloeden. Bij appels en peren rekent men doorgaans om het andere jaar op vrucht, wat bij goede behandeling volstrekt niet klopt. De appelboom leent zich voor de muurbeplanting minder goed dan de peer. De peer is gemakkelijker in zijn behandeling, heeft minder last van ongedierte en maakt met zijn frisgroen loof een meer vrolijke indruk.

Verzorging

Dat zo veel leibomen een slechte opbrengst geven, kan zijn oorzaak vinden in een ondoelmatige bemesting en behandeling, doch niet zelden schuilt de fout in de verkeerde onderstam. Met het oog op een regelmatige, vroegtijdige vruchtontwikkeling, is de kwee de aangewezen onderstam voor onze perenleibomen. Alleen daar, waar deze onderstam slecht groeit, bv. in droge, lichte grond, zal men er beter aan doen om bomen op een sterke onderstam te kiezen, en dit des te meer, naarmate de soort peer van huis uit vruchtbaar is. Leibomen, die een ruime standplaats nodig hebben, zouden

Diverse vormen voor leifruit.

eveneens de zaailing tot onderstam kunnen hebben, maar die grote standplaatsen zien we niet gaarne door een enkele boom ingenomen. Het duurt te lang, voor die ruimte bezet is, de opkweek duurt te lang, terwijl die grote bomen nooit zoo vruchtbaar zijn als een aantal kleinere, die samen die vlakke kunnen innemen. En dan, het aantal soorten kan bij de aanplant van kleinere bomen ook wat

meer uitgebreid zijn.

Aan de aanplant zelf is niets bijzonders gelegen. Het kan voorkomen, dat de grond verbeterd moet worden. Niet zelden toch loopt onmiddellijk langs de muur of gevel een pad, bestrooid met zand, grint, ja is het zelfs bestraat. Is de ondergrond goed, dan zal dat laagje zand of grint geen bezwaar zijn; alleen de bewerking van den grond zal moeten worden nagelaten, omdat dan lucht en warmte minder tot de wortels kunnen doordringen, een bezwaar, wat bij gevels aan een straat nog groter wordt. Dat van aanplant in het laatste geval geheel moet worden afgezien, is geenszins noodzakelijk en we zouden voorbeelden kunnen aanhalen van grote leibomen, wier wortels hun gehele leven onder de stenen hebben gestaan. Maar de grond moet krachtig zijn, dat is een voornaam ding. Waar mogelijk, make men in zo een geval rondom den stam een flinke open ruimte, hoe groter, hoe beter.

Bronnen

P. van der Vlist. Vruchten aan muren. In: Onze Tuinen. Jaargang 1908, nr. 19 (24-10-08), nr. 20 (07-11-08) en nr. 21 (21-11-08).

<http://www.cascade1987.nl/onze-tuinen-en-het-landhuis-online/>

Redactie Jan Veel

Prunus cerasifera 'Hollywood' of 'Trailblazer'

De kerspruim is een winterharde boom en bloeit vroeg in het voorjaar. Door het mooie voorjaar wacht ons hopelijk een rijke oogst in juli begin, augustus. De vruchten zijn net kleine pruimen en smaken heerlijk zoet met een fijne structuur. Ze kunnen het best vers gegeten worden. Bij een grote oogst kan de vrucht eventueel ook gedroogd worden.

Tekst en foto Margitta Deiman

Kerspruim met al volop vrucht in mei.

Verslag van DNA-onderzoeken in de NPV-Fruithof appelcollectie De verschillende DNA-onderzoeken op een rij

Inmiddels is driemaal een DNA-onderzoek in de NPV-Fruithof appelcollectie verricht. Het eerste DNA-onderzoek had plaats in 2004 (gepubliceerd in 2006) en het tweede in 2021 (gepubliceerd in 2024.) Beide waren aangeboden door het Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (CGN) van Wageningen University Research (WUR). Het meest recente DNA-onderzoek werd georganiseerd door het Nederlands Fruit Netwerk in 2023.

Een stukje geschiedenis

In 2004 wilde het CGN de apperassen in de eigen appelcollectie die toentertijd bestond uit 179 rassen laten onderzoeken. Er werd niet alleen vermoed dat er veel duplicaten aanwezig waren, maar ook dat een deel van de accessies (bomen) bestond uit buitenlandse rassen. Om referentiemateriaal te hebben, dat wil zeggen vergelijkingsmateriaal, konden vijf andere appelcollecties inclusief de NPV-Fruithofcollectie, ook onderzocht worden, met in totaal 747 accessies. Deze zijn onderzocht met de SSR (single sequence repeat) -analyse. Het vermoeden bleek bewaarheid te worden.

Handleiding voor appelblad plukken voor DNA-analyse 2021.

Het DNA-onderzoek in 2021

In 2021 kon het CGN opnieuw DNA-onderzoek laten verrichten. Deze keer betrof het een kleine 700 accessies (bomen). Zowel de eigen appelcollectie van het CGN als appelcollecties van enkele andere collectiehouders, onder andere de NPV-Fruithofcollectie, deden mee. De NPV verwachtte meer duidelijkheid ten aanzien van de ingestuurde negentig accessies, omdat deze keer de SNP-analyse, gebruikt werd, waarmee ouders en grootouders kunnen worden opgespoord.

MUNQ-codes

Intussen zijn duizenden appelaccessies van een aantal West-Europese landen bij INRAE in Angers (Frankrijk) op DNA onderzocht. Iedere accessie (boom) heeft een MUNQ (Malus Unique) -code gekregen. Tot nu toe heeft het onderzochte bladmateriaal een kleine tienduizend verschillende MUNQ-codes opgeleverd.

Het derde DNA-onderzoek

Het Nederlands Fruit Netwerk (NFN) organiseerde in 2023 zelf een DNA-onderzoek. Hieraan werkten collectiehouders mee voor eigen rekening of voor rekening van een vereniging. In totaal liet het NFN 91 monsters van appel-, peer- en kersvariëteiten onderzoeken. Hiervoor konden zij terecht bij The National Institute of Agricultural Botany (NIAB) in Cambridge (Verenigd Koninkrijk) voor een SSR (single sequence repeat) -analyse. De NPV heeft 25 appelaccessies ingezonden en andere NFN-ers stuurden behalve blad van appel, ook peer en kers in. Toen begon het wachten... In augustus 2024 werd duidelijk dat er problemen ontstaan waren in het laboratorium en om een lang verhaal kort te maken: de Engelsen hebben de bladmonsters naar INRAE gestuurd en daar heeft men de DNA-analyse afgerond. Doordat de collectiehouders toestemming hebben gegeven voor het gebruik van het materiaal en er een goede aanleiding voor was, kon het worden benut voor een SSR-analyse bij INRAE.

Nieuwe methoden voor DNA-analyse

Er worden voortdurend nieuwe, geavanceerde methoden ontwikkeld voor DNA-analyse die – vervelend voor particuliere collectiebezitters – steeds duurder worden, terwijl aangenomen werd dat het goedkoper zou worden naarmate de kennis op dit gebied groter werd. De SSR-analyse, zoals die in het verleden gedaan werd, wordt nog weinig toegepast, omdat deze minder nauwkeurig is. INRAE werkt zelfs aan een methode voor gecombineerd malus/pyrus DNA-onderzoek. Het NFN heeft besloten voortaan te werken met INRAE. In de toekomst zijn de kosten € 40 per accessie (deze waren € 25).

De keuze van de in 2023 onderzochte accessies

Zoals eerder gemeld, zijn 25 accessies op DNA geanalyseerd en de resultaten zijn gepubliceerd in 2024. De accessies werden geselecteerd uit 40 'kandidaten' die ofwel een vraagteken achter de rasnaam hadden, omdat diverse pomologen geen eensluidende uitspraak konden doen over de naam, zelfs na enkele jaren determineren, ofwel pomologen waren erachter gekomen dat de bestaande naam niet klopt. Na rijp beraad is gekozen voor analyse van accessies waar bij de helft geen naam ingevuld kon worden.

Kasseler Reinette (Q24), synoniem Dutch Mignonne.

De uitkomst van de DNA-analyse

“No match found” was het geval bij 15 accessies. Daarbij maken we de kanttekening dat de accessie Kasseler Renette, boomnummer Q24, met Dutch Mignonne als synoniem, wel moet kloppen. Bannier (2022) wijst erop dat Kasseler Renette een synoniem is van Reinette de Hollande en niet van Orleans Renette. Exacte NFC-matches waren: Galloway Pippin (A14), Ecolette (F18), Egremont Russet (Ho9), Dubbele Zoete Aagt (I15, tussenstam bemonsterd?), Framboise (Ko2). Volgens Bannier (2022) is Framboise de Engelse naam voor de Oberländer Himbeerapfel. Verder Gladstone (M18), Schone van Boskoop (Qo9, of een mutant), Jamba 69 (R32). Een exacte INRAe-match was Dijkmanszoet (A19). Deze accessie hebben we nogmaals laten testen, omdat er een foutje

Framboise (Ko2) wordt ook Oberländer Himbeerapfel genoemd.

gemaakt was bij het verzamelen van blad voor het DNA-onderzoek in 2021 (de verkeerde boom bemonsterd). Nu is onze determinatie van A19 bevestigd.

Naschrift

In het tweede deel van het ‘Verslag van DNA-onderzoeken in de NPV-Fruithof appelcollectie’ zal nader worden ingegaan op de verschillende rassen en hun plaats in de stamboom van de historische appelrassen.

Tekst en foto's: Marianne van Lienden,
Lid collectiecommissie NPV-Fruithof.

Bronnen

<https://www.fruitid.com/>

Larsen et al., SNP genotyping Dutch heritage apple cultivars allows for germplasm characterization, curation, and pedigree reconstruction using genotypic data from multiple collection sites across the world, *Tree Genetics & Genomes*, 2024, pp20-29, <https://doi.org/10.1007/s11295-024-01655-9>

Marianne van Lienden, Resultaten van het DNA-onderzoek uit 2021, gepubliceerd in 2024. In: *Pomospost* 2024-4, p. 11-13.

Hans-Joachim Bannier, Möglichkeiten und Grenzen genetischer Fingerprints für die Apfelsortenbestimmung. In: *Pomologenverein Jahresheft* 2022, p. 79- 89.

Ziekten en plagen

Nog geen goed beeld van schade die ziekte aanricht in peer Vruchtboomkanker in peer

De schimmel die vruchtboomkanker veroorzaakt, *Neonectria ditissima*, gedijt goed in ons gematigde klimaat. Hoewel de ziekte vooral bekend is vanwege de schade in de appelteelt, kan ook de perenteelt, vooral die van Conference, eronder lijden. WUR-Randwijk doet hiernaar onderzoek in het kader van het project “Fruitpact – Fruitteelt levert je mooie streken in Gelderland”.

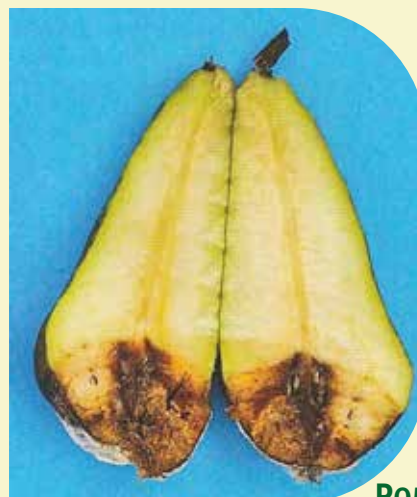
De schimmel die vruchtboomkanker veroorzaakt kan de perenboom binnendringen via wonden, zoals beschadigingen van de stam, snoeiwonden, bladlittekens of plukwonden. Welke infecties voornamelijk aanwezig zijn, verschilt per boomgaard. Vruchtboomkanker blijkt vaak aanwezig te zijn in Conference-percelen, maar er zijn grote verschillen in de hoeveelheid aanwezige kankers. Op dit moment hebben we dan ook geen goed beeld van de hoeveelheid schade die de ziekte aanricht in de perenteelt.

Infectie in kaart brengen

In het kader van het onderzoek brengen we de aanwezige infecties in kaart. Daardoor kunnen we bepalen wat de belangrijke infectieperioden zijn binnen het perceel. Deze informatie is waardevol om de gewasbeschermingsstrategie voor het komende jaar te optimaliseren. De schimmel kan behalve takken ook vruchten aantasten. Dit type rot, bekend als neusrot, kan tot uiting komen in de boomgaard of tijdens de bewaring. Neusrot is voornamelijk bekend bij appels, maar we zien ook peren met *Neonectria ditissima*-rot. Peren met *Neonectria*-rot hebben een bruin klokhuis en de rot ontwikkelt zich vaak vanuit het klokhuis naar buiten.

Vruchtboomkanker kan vruchttrot veroorzaken in appels.

Conference peer met neusrot. Foto Amber van Loosbroek.

Infectiebron aanpakken

Het is belangrijk om vruchtboomkanker goed in de hand te houden in de boomgaard. Sanitaire maatregelen zijn daarbij essentieel. Geïnfecteerde takken produceren grote hoeveelheden sporen; dat geldt ook voor afgeknipte takken die op de grond liggen. Gesnoeide kankertakken kunnen nog lange tijd sporen produceren: laat daarom geïnfecteerd snoeiafval niet in de boomgaard liggen!

De schimmel kan vrijwel het hele jaar door ascosporen of conidiën produceren en vormt daarmee het jaar rond een infectiebron. Het verwijderen van vruchtboomkanker uit het perceel is een tijdrovende en kostbare klus, maar het blijft de meest effectieve methode om de ziekte te beheersen.

Herkenning van de schimmel

Seksuele sporen – ascosporen

Ascosporen (links) komen vrij uit perithecia (midden & rechts). Deze sporen worden over een grotere afstand verspreid, zoals binnen een boomgaard.

Ascosporen en perithecia.

Aseksuele sporen – conidiën

Conidiën (links) komen vrij uit sporodochia (rechts). Deze sporen worden over kleine afstanden verspreid, zoals binnen een boom.

Conidiën en sporodochia.

Kankerbestrijding in de boomgaard

Vruchtboomkankers verspreiden zich snel vanuit kankers (ziektebron). De ziektedruk wordt verlaagd door bronnen te verwijderen. Aanbevelingen:

- Verwijder kankers.
- Snoei niet in de regen.
- Verwijder geïnfecteerde plantendelen uit de boomgaard, omdat ook dit een bron vormt voor nieuwe infecties.
- Monitor regelmatig om nieuwe kankers vroegtijdig op te merken en te verwijderen.

Voorbeelden van aangetaste vruchtbomen.

Verwijderen van bronnen

- Lente: Verwijder nieuw geïnfecteerde scheuten.
- Zomer: Verwijder nieuwgevormde kankers.
- Herfst: Snoei kleine kankers weg. Grotere kankers kunnen tot op het gezonde weefsel uit de stam worden gefreesd en behandeld worden met een wondafdekmiddel.

Redactie: Marianne van Lienden, foto's WUR.

Bronnen

Kiki Kots en Marcel Wenneker, "Nog geen goed beeld van schade die ziekte aanricht in peer". Wageningen University & Research, Open Teelten, foto's Wageningen University & Research. Verschenen in Fruitteelt nr. 6, 19-3-2025, p. 22-23. <https://www.nfofruit.nl/wp-content/uploads/2024/09/wk-40-Leaflet-vruchtboomkanker-definitief.pdf>

Nieuws van het Documentatiecentrum Boekencollectie van de NPV groeit gestaag

In 2012 stelde het bestuur van de NPV een budget vast om haar boekencollectie, bestaande uit 160 boeken, brochures en tijdschriften, die vanwege gebrek aan menskracht opgeslagen was bij Landschapsbeheer Drenthe, beter toegankelijk te maken en te ontsluiten met een digitale catalogus. De directe aanleiding hiervoor was een e-mail van ir. Reinder K. Elema (1935-2016), die na zijn pensionering als directeur van het Proefstation voor de Fruitteelt in Wilhelminadorp (Zeeland) adviseur collectievorming van het Fruitteeltmuseum in Kapelle geworden was. De heer Elema stuurde een lijst van dubbele boeken van het Fruitteeltmuseum naar de secretaris van de NPV met de vraag of er nog iets voor de NPV bij was. De handelwijze bij musea is om overbodige zaken aan collegae aan te bieden, zo schreef hij. Vanzelfsprekend hapte ik als kersverse beheerder van het Documentatiecentrum meteen toe. In oktober 2012 haalde een delegatie van het bestuur de overtollige boeken op in Kapelle.

Het opzetten van een digitale catalogus kon beginnen. Op advies van de heer Elema werd gekozen voor een zoekfunctie aan de hand van het onderwerp; het nummer geeft de plaats in de bibliotheek aan. Op woensdag 2 januari 2013 had de opening van de bibliotheek plaats in aanwezigheid van Nico Hovinga †, secretaris, Roelf Koning † en ondergetekende, allen bestuurslid van de NPV. De Stichting Fruithof Frederiksoord was vertegenwoordigd door Gerard Brouwer, voorzitter, Fons van Oppenraaij, bestuurslid, en vijf vrijwilligers. Meer lezen over de opening van het Documentatiecentrum kan in Pomospost jaargang 2013 nummer 1 op pagina 36.

In dat jaar kreeg de Stichting Fruithof Frederiksoord een schenking van ruim tweehonderd boeken uit de erfenis van Jans Koops (1944-2013), oud-voorzitter van deze stichting. Zo'n 2,5 meter boeken kreeg een plek in de boekenkast op de Fruithof, want een laatste wens wordt gerespecteerd. De rest van de collectie werd opgeslagen bij de beheerder thuis.

Er bleven schenkingen binnenkomen. Dankzij Marten Pelleboer, tuinbaas en coördinator van de vrijwilligers van de Fruithof van 2008 tot 2018, kon een deel van het fruitteelt archief van Wim Lugtenberg worden opgehaald in april 2013. Deze schenking betrof tientallen excursiegidsen en ingebonden en losse jaargangen van het tijdschrift De Fruitteelt van de Nederlandse Fruitteelters Organisatie.

Wim Lugtenberg bij zijn bloeiende Gieser Wildeman in 2013. Foto Marten Pelleboer.

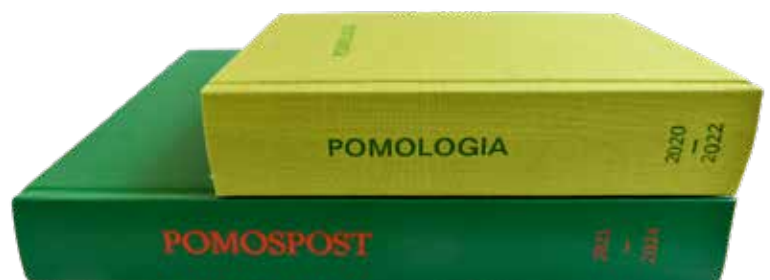

De uitgaven van "De teelt van walnoten" in 1981 en 2023.

Collectie met 75 procent gestegen

Na de COVID-19-pandemie, de periode van 2020 tot mei 2022, kwam het vrijwilligerswerk voor het NPV-Fruithof - Documentatiecentrum weer op gang. Toen er weer boeken over fruit op de markt verschenen, werden er nieuwe uitgaven over fruitteelt aangekocht, zoals "De teelt van walnoten", geschreven door S.J. (Bob) Wertheim. Dit boek is de lang verwachte opvolger van de brochure met dezelfde titel en auteur, een uitgave van het Proefstation voor de Fruitteelt in Wilhelminadorp in 1981. Het nieuwe boek is onmisbaar voor wie zich wil verdiepen in de teelt van walnoten. Het boek werd vermeld in de rubriek Nieuws in Pomospost winter 2023.

Dit voorjaar zijn weer vier jaargangen van Pomospost en drie jaargangen van Pomologia, het kwartaalblad van de N.B.S., ingebonden.

Pomospost en Pomologia zijn ingebonden.

Een deel van de recente schenking van Wim Lugtenberg.

Tweede schenking van Wim Lugtenberg

Soms denken onze leden aan het Documentatiecentrum, als zij hun boekenkast opruimen of oude boeken over fruit tegenkomen bij antiquariaten of op rommelmarkten. Onlangs nam Wim Lugtenberg weer contact op. Vanwege zijn gevorderde leeftijd en zijn afnemende gezondheid - hij is tachtig - wilde hij al zijn boeken en tijdschriften - inclusief veel jaargangen Pomospost - uit zijn werkzame leven bij het Proefstation voor de Fruitteelt in Zeewolde opruimen en schenken aan het NPV-Fruithof Documentatiecentrum. Daar zei ondergetekende geen nee tegen. Het bleek te gaan om acht dozen vol boeken en tijdschriften. Enige weken later bleek deze schenking een vervolg te krijgen, toen hij weer een mail stuurde dat hij nog meer boeken had en deze zelf wilde brengen naar de Fruithof waar hij in 2014 de fruittentoonstelling Souvenirs van Eeuwen bezocht had en gesproken had met oud-fruitteeler en tuinbaas Marten Pelleboer. Op een woensdagochtend in april bracht hij, samen met zijn beide dochters, het restant van de boeken en werden er geanimeerde gesprekken gevoerd over het werken in de collectieboomgaard tijdens het koffie drinken met de vrijwilligers. Wat wilde hij graag een (korte) wandeling maken langs het pad met aan weerszijden leiperen om te zien hoe de snoeiregels voor leifruit toegepast worden. Hij genoot zichtbaar van dit bezoek dat misschien zijn laatste bezoek zal blijken.

Op de volgende pagina's kunt u een overzicht vinden van bijzondere boeken uit de schenking van Wim Lugtenberg.

Catalogus

De recente aanwinsten - ruim tweehonderd - worden de komende tijd ingevoerd in de catalogus en zodra deze klus geklaard is, wordt de catalogus op onze website geplaatst waardoor de boekencollectie beter wordt ontsloten. Het beste zou zijn dat een of meer leden van onze vereniging de boeken die nog niet op het internet te vinden zijn, zouden willen digitaliseren. In het bestuur ontbreekt de menskracht hiervoor. Wageningen Universiteit heeft al veel uitgaven op het gebied van fruitteelt gedigitaliseerd, maar ook zij kampen met vergrijzing van oud-medewerkers. U kunt zich bij ondergetekende aanmelden.

Tekst en foto's (tenzij anders aangegeven) Marianne van Lienden.

Het Documentatiecentrum is geopend op de eerste woensdag van de maand.

Plaats: de Fruithof, De Tuinen Frederiksoord, Majoor van Swietenlaan 1b, 8382 CG Frederiksoord.

Tijd: 10.00 tot 15.00 uur.

De boeken worden alleen ter inzage gegeven. Het beste is om van tevoren een afspraak te maken, want dan wordt ervoor gezorgd dat het gewenste boek aanwezig is. Stuur een e-mail naar: info@npv-pomospost.nl

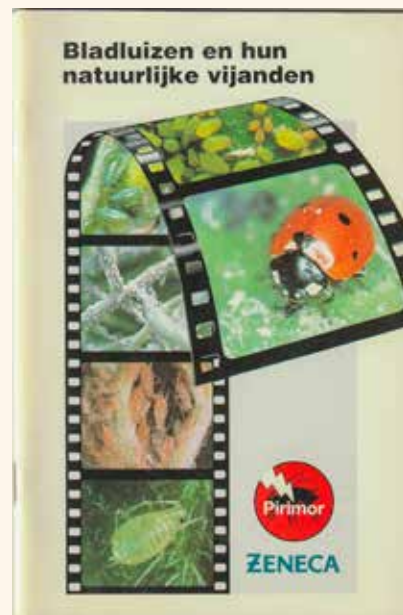

Wim Lugtenberg met zijn dochters op de Fruithof.

Bijzondere boeken uit de schenking van Wim Lugtenberg

De bestrijding van ziekten en plagen 1963.

Bladluizen en hun natuurlijke vijanden 1994.

Aantekenschrift 194_.

Biographie von Otto Schmitz-Hubsch 1896-1996.

Hoe wij willen worden geplukt kft.

Fruitteeltscholen.

Fruitteeltscholen overzicht.

Monilia cinerea Taf. 16 1928.

Nectria galligena Taf. 15 1928.

Krankheiten des Kern- und Steinobstes 1 Teil + 2 Teil.

Recepten met vijgen

De Mediterrane keuken als inspiratiebron

Deze keer staat de Mediterrane keuken centraal in de keukenrubriek. Hiermee sluiten we aan bij het artikel 'Teelt en gebruik van vruchten door de Romeinen en de Grieken', deel 2 van de serie over de domesticatie van vruchtbomen, zie pagina 10. Het enige kookboek uit de klassieke oudheid dat we nog kennen, is "De re coquinaria" van Apicius, vertaling: "Onderwerp koken". Het boek stamt uit de vierde eeuw na Christus en bevat recepten van de Griekse periode tot de vierde eeuw. Er wordt dan ook verondersteld dat dit boek niet van de beruchte smulpaap Apicius kan zijn, die leefde in de tijd van keizer Tiberius (42 v.Chr. - 37 na Chr.). In tien boeken worden weelderige gerechten gecombineerd met wat simpelere gerechten. De recepten bestaan veelal uit opsommingen van ingrediënten en bereidingswijzen worden nauwelijks aangegeven; ook hoeveelheden ontbreken.

De welgestelde Romeinen aten brood, fruit, salade, eieren, vlees of vis, groenten en kaas bij de lunch. De hoofdmaaltijd bestond uit vlees of vis, groenten en fruit en er werd wijn bij gedronken en water.

Voor de recepten lieten wij ons inspireren door het eerste kookboek van de Engelse Elizabeth David (1913-1992), het "Book of Mediterranean Food", dat verscheen in 1950. Haar recepten vereisten ingrediënten, zoals aubergines, basilicum, vijgen, knoflook, olijfolie en saffraan, die toentertijd nauwelijks verkrijgbaar waren in het Verenigd Koninkrijk (en bij ons!). Zij woonde vanaf de jaren dertig in Frankrijk, Italië, Griekenland en Egypte. In 1946 keerde zij terug naar het slechte eten in Engeland en begon ze te schrijven over het eenvoudige, maar uitstekende eten van het continent.

Wij hebben een salade, een hoofdgerecht met pasta en een dessert uitgezocht, alle met vijgen.

De vijgen kunt u vervangen door andere vruchten, al dan niet gedroogd, bijvoorbeeld abrikozen, peren, perziken en rozijnen. U kunt er de witte wijn van de falanghina druif uit Campanië, regio Zuid-Italië, bij drinken. De naam falanghina komt van het Latijnse 'falange' = aan de paal gebonden, waar de druivenstok aan gebonden wordt. Dit is een lokale, frisse, fruitige en aromatische wijn, die ook goed past bij vis. Meer over de wijn: www.wijnwinewein.nl/falanghina-wijn-guide/.

Eet smakelijk!
Marianne van Lienden

Rucolasalade met vijgen en geitenkaas

Een fruitige vegetarische zomersalade met rucola, vijgen en geitenkaas.

Bereidingstijd: 20 min. Voor 2 porties.

Ingrediënten

- 3 Zwarte (rijpe) vijgen
- 120 gram geitenkaas, bijvoorbeeld Bûche de chèvre (rolvormig)
- 2 Handenvol rucola of een zakje
- Zout en peper naar smaak
- 2 eetl olijfolie
- Balsamicoazijn naar smaak

Bereiding

Was en droog de rucola of gebruik een zakje van 75 g gewassen sla.

Snijdt de vijgen in vieren en de geitenkaas in stukjes.

Doe alle ingrediënten in een kom.

Voeg zout en peper toe.

Meng de olie met de balsamicoazijn en giet het geheel over de salade.

Tekst en foto: www.oetker.be.

Tagliatelle met vijgen en gorgonzola

Pasta met fruit. Dat klinkt vreemd, maar de zoetheid van de vijgen wordt perfect in balans gebracht door de smaak van de gorgonzola. Zoetheid bij kaas, net als op een kaasplankje. Niet-vegetariërs kunnen de kaas vervangen door uitgebakken magere spekreepjes. Bereidingstijd: 15 minuten. Voor 4 porties.

Ingrediënten

- 1 klontje boter
- 2 teentjes knoflook, fijngehakt
- 230 g gorgonzola
- 600 ml verse room
- 200 g vijgen
- 350 g tagliatelle of een andere pastasoort
- 2 eetlepels sesamzaad

Bereiding

Smelt de boter op laag vuur in een koekenpan en laat de knoflook zachtjes verkleuren. Haal de knoflook uit de pan zodra deze bruin is.

Voeg vervolgens de gorgonzola en de room toe, laat de kaas smelten en kook het geheel in tot een dikke saus.

Verwijder de schil van de vijgen, snijd ze in tweeën en voeg ze bij de kaas en de room.

Kook de tagliatelle al dente in ruim kokend water met zout, giet af en doe de pasta in de pan bij de saus en roer even goed door, zodat de smaken in de pasta trekken.

Bestrooi met sesamzaad. Serveer warm.

Bron tekst en foto: "Pasta" van Stefano Cavallari, te vinden op www.okokorecepten.nl.

Appel-vijgen crumble met room

Nagerecht voor 4 personen. Nodig: keukenmachine, 4 ovenschaaltjes of -vormpjes, oven.

Ingrediënten

- 150 gr bloem
- 50 gr suiker
- 50 gr boter
- Voor de vulling:
- 3 appels
- 1 eetl citroensap
- 125 gr gedroogde vijgen
- 1 eetl suiker
- 1/8 l zure room

Bereiding

Maak crumble (kruimeldeeg) van de bloem, suiker en boter in de keukenmachine.

Schil de appels, verwijder de klokhuisen, snijd ze in stukjes en besprenkel ze met het citroensap.

Snijd de vijgen in stukjes en schep ze samen met de suiker en vermeng met de appelstukjes.

Verwarm de oven voor op 200°C.

Verdeel het appel-vijgenmengsel over de ovenschaaltjes of -vormpjes en strooi de crumble erover.

Bak de crumble in het midden van de oven in ca. 25 minuten lichtbruin en gaar.

Serveer warm met een schep zure room.

Bron: recept is afkomstig uit "Toetjes & desserts" van Irene van Blommestein, www.heerlijkzoeken.be

Foto: Tatiana Bralnina/Bert Koppe Fotografie

Gespecialiseerd in:

- > Vele soorten fruitbomen
- > Erf- en landschapsbeplanting
- > Aanleg en onderhoud van boomgaarden en landschapstuinen

Boomkwekerij ten Elsen

Bezoek www.tenelsen.nl voor meer informatie

Wij kweken duurzaam met milieukeur en onder skal

Kempersdijk 50, 7161 RG Neede
0545 - 293 065 / 0612 - 239 168
info@tenelsen.nl
www.tenelsen.nl

Roel Huistra ecologisch hovenier

aanleg en onderhoud van boomgaarden en boerenerven
Zeerijp (GR) 06-13505045
rmhuistra@gmail.com

VRUCHTBOMEN EN KLEINFRUIT

Biologisch - dynamische
KWEKERIJ
DE VROLIJKE NOOT

Oosterbutenweg 2
8251 GH Wapserveen
tel. 0521 - 321 580
www.devrolijkenoot.nl

NL_BIO-01
skal 6148

verkoop van november tot mei
op vrijdag en zaterdag van 9:00 tot 17:00 uur.
Overige dagen op afspraak

Salix Boomzorg

Onderhoud van boom en landschap

**boomverzorging
snoeien fruitbomen
landschapsonderhoud
erfbeplanting**

www.salixboomzorg.nl | 06 486 972 37

Vruchtboomkwekerij & Hoveniersbedrijf

Auke Kleefstra

- * BIO-fruitbomen en -kleinfruit
- * zeer uitgebreid sortiment & historische rassen
- * pomologisch onderzoek
- * vakkundig advies, aanplant en snoeiwerk

kwekerijadres:
Boskwei 3 (Bosweg)
9262 SX Sumar
T: 0566-631588/06-50972593
E: arkleefstra@zonnet.nl

kwekerij- & postadres:
Weaze 29
8495 HE Aldeboarn
T: 0566-631588/06-50972593
E: arkleefstra@zonnet.nl

Voor openingstijden en meer informatie:

WWW.VRUCHTBOOM.NL

NPV website

NPV op FaceBook